«Midőn eszmélni kezdtem, merészsége, hajhatlansága, hidegsége annál inkább feltünt, ha több izben tanuja voltam, mily benső szeretettel dédelgették más szülők az intézetben velem levő gyermekeiket. Minden igyekezetem daczára, hogy megnyerjem, — mely igyekezetemben részint saját hajlamaimat, részint nevelőim és barátaim tanácsát követtem — nem voltam képes őt megváltoztatni, s mindig úgy viselkedett velem szemben, hogy már puszta látásánál is minden vidám gondolatom elhalt.

«E közben elközelgett az idő, midőn a szerencsétlenségbe kelle taszittatnom.

«Ama következetesség, melylyel ezen dolgoztak, s a sietség, melylyel minden ballépésemet felhasználták, minden kétséget kizár a felett, hogy romlásomat nem szándékosan idézték volna elő.

«A müveletet azzal kezdték meg, hogy először egészen jól bántak velem; havonként 100 forint zsebpénzt kaptam, csupán csak szórakozási czélokra, mert élelem, lakás, tanitás s szolgálat után házigazdáim külön fizetést kaptak.

«Biztattak: nyilvánitanám, hogy katona szeretnék lenni; kezemre jártak, s én Olaszországba mentem az Eszterházy-gyalogezredhez kadetul. Ettől fogva egész másként bántak velem.

«Mindent elkövettek, hogy elkeseritsenek. Fájó volt a hideg bucsuzás, midőn elutaztam; bántó a hir azon öröm-lakomáról, melyet anyám elutazásom napján az Augarten asztalainál rendezett; felláz itó a tilalom, hogy semmiért se forduljak hozzá irásban, mert különben levelemet felbontatlanul küldenék vissza; — s végül havidijaimnak rögtön való leszállitása, mert míg Bécsben 100 forintot kaptam, Olaszországban csak 60 forintot adtak, s még rendes kiadásaimat is abból kelle fedeznem, holott azokat előbb külön fedezték. Abban a hitben voltak, hogy ez az absurditás majd megfoszt hidegvérüségemtől, s bele visz azon kelepczébe, melybe hogy utóbb beleestem, magamnak megbocsátani soha sem fogom.

«Erkölcsi magamviseletéről Bécsben, november és deczember hónapokban, valamint korábbi viseikedésemről az ezrednél Páduában, később Vicenzában, bizonyára mindenki csak a legkedvezőbb bizonyitványt állithatja ki. Mégis, daczára annak, hogy mindig csendben és visszavonulva éltem, s magamat mindazon mulatságoktól, melyeket különben a velem hasonállásu egyének felkeresni szoktak, visszatartottam, anyám velem mégis mindig elégedetlen volt; s miután semmi olyast, ami jogosan korholható lett volna, szememre vetni nem tudtak, azt róták fel legfőbb bünömül, hogy polgári származásu ifjakkal társalkodom, kiket én tudományos képzettségük és erkölcsi tisztaságuk miatt szeretek és becsülök, s kik engem mindig csak jóra ösztönöztek.

(Folyt. köv.) BALOGH GYULA.

A HARANG.

Sokan azt hiszik talán, hogy a «harang» szóval olyan tárgyat jelölünk meg, a melyiknek történetét, használatát és czélját egy pár mondatban összefoglalhatjuk. Pedig nem ugy van. A harangról annyi tanulságost és érdekest lehet mondani, hogy ezt a tárgyat nem olyan könnyü kimeriteni. E tárgyról évszázadok óta már igen sokat irtak s azok az önálló müvek, a mik ezzel foglalkoznak, egész kis könyvtárt képeznek. Nem az a czélunk, hogy ez értekezés szük keretén belül ezeknek a könyveknek a tanulságosságaival foglalkozzunk, hogy régi görög és latin szerzőkből idézzünk, — hanem az, hogy a harangot mivelődéstörténelmi szempontból tárgyaljuk és a rendelkezésünkre álló forrásokból csak azt használjuk fel, a mi a harangok eredetének és használatának történetére vonatkozik.

Majdnem minden korszakot alkotó találmánynak megvan a maga úttörője, a mi útját és létrejövetelét egyengeti és elősegiti. A mi száz meg száz év óta valamiféle gyámoltalan és hiányos alakban használtatott, azt egy elmés ötlet átalakitja s az átváltozott alakban mint új jelenség áll előttünk. Aztán csodálkozunk rajta, hogy már régen rá nem jöttek a találmányra, a mely pedig a már rég meglevőtől nem sokban különbözik.

Igy volt ez a haranggal is. Kis harangok és csengők már a legrégibb korban is voltak; *Áron* zsidó főpap ruháján viselte azokat; a harangokat még a szánszkrit is ismeri; az asszíroknak is voltak bronzcsengőik, talán csak mint a lovakra való csengő-bongó disz. A régi klasszikus népek, a rómaiak és görögök, valamint az etruszkok is használtak bronzcsengőket.

Ha a harangban azt az eszközt keressük, hogy annak hangja által a távollevőnek valami jel legyen adható, vagy hogy az a zenei előadás emelésére szolgáljon: akkor az ó-kor történetében szintén találunk oly eszközöket és hangszereket, a melyek e czélokra valók voltak, — ha azoknak nem is volt meg mostani harangjainknak az alakja. A régi egyiptomiaknak megvolt az ő sistrumjuk (Isis isteni tiszteleténél használt kerepelő, csörgő eszköz), a miből később a trian gulum (aczélpálczával ütött háromszög) képződött. A rómaiak fémkalapácscsal ütöttek egy bronztányérra, ha mint vendégek akartak belépni valamely házba. Ilyen tányérokat vagy korongokat, a melyek a mi kapu- vagy lakáscsengettyűinket képviselték, találtak Pompejiben s azok a nápolyi muzeumban láthatók. A fürdőknek a megnyitását is hasonlóképen jelezték. Ez az antik alak a görög egyházban mai napig fentartotta magát, a mennyiben a hiveket fémtányérra, korongra vagy szabadon függő deszkákra való verés által hivják az isteni tiszteletre. Ilyen továbbá hazánkban a lovassággnál az abrakolásra való jeladás, a midőn két fakalapácscsal függő deszkát vernek.

Hogy a fémnek a harangok manapság szokásos alakját mikor adták s ki volt ennek az uj alaknak a feltalálója, a müvelődéstörténelem erre nézve nem nyujt bővebb adatokat. Majdnem biztosra vehetjük azt, hogy Dél-Olaszországban, és pedig körülbelül 500-ban használták először. A haranggöntés feltalálását *Paulinusnak*, campaniabeli nolai püspöknek tulajdonitják némelyek, a ki 400 táján élt; de erre nézve nincsenek kellő bizonyitékok. Csupán annyi van bebizonyitva, hogy Nolában, melynek közelében kiváló jóságu rézérez találtatott, hajdan nagyon virágzott a haranggöntés s hogy innen nagy kereskedést üztek harangokkal. A reichenaui apát, *Strabo Wallafried* (920) azt mondja, hogy Olaszország a harangok szülő hazája, hogy azokat először Campania Nola városában öntötték, a miért a nagy harangot Campananak, a kicsit Nolának nevezték; azonban *Paulinus* püspökről, az állitólagos feltalálóról nem emlékszik meg.

A harangok használata igen gyorsan terjedt el. Eleinte egyes kolostorok szereztek maguknak harangokat, melyekkel imádkozásra és isteni tiszteletre harangoztak, erre korábban trombitákkal adtak jelt. Később az egyház mindenütt használta azt. A VI-ik század közepén már Rómában, később (615) Franciaországban, Skócziában és Angliában is szokásossá vált.

Magyarországon igen érdekes harang rajza őriztetik a báró *Mednyánszky*-féle kamaragrófi levéltár térképi osztályában, mely alkalmasint a selmeczi régi várban lógott s repedése miatt 1771-ben öntetett át. Sulya tiz mázsányi volt. A rajta levő latin körirat szerint 1480 vagy 1485-ben öntetett. A legrégibb magyar feliratu harang a bere-keresztesi (Marosszék) a melyen ez áll, szép, mostani magyar betűkkel: «Ez a harang öntetett Rettegen 1512-ben.» A nemzeti muzeumban van a mátra-verebélyi harang 1606-ból. Szintén régibb harang a nagyrhédei, «Verbum Domini manet in aeternum. Anno 1597.» felirattal.

*

A mi a harangöntést illeti, régi krónikák és még élő monda szerint is a harang anyagához ezüstöt is adtak; még pedig annyit, a mennyit a tulbuzgó közönség adakozni akart. Ha mindjárt hajlandó volna is az ember feltenni, hogy az ezüst hozzátétele a harang hangjára nézve kiváló befolyással lehet, nevezetes az, hogy még egy régi harangban sem találtak ezüstöt, a mi azt a gyanitást kelti, hogy az öntők czélszerü szemfényvesztéssel éltek s hogy az ezüst bedobására kijelölt lyuk nem is vezetett az olvasztott anyaghoz. Sőt be is van bizonyitva, hogy az ezüst a harangban nem csak nem neveli a hangot, sőt inkább csökkenti. Angliában gyakorlati uton és módon próbálták meg ennek kiderítését s bizonyos ötvözetből négy kisérleti harangot öntöttek olyképen, hogy az elsőnek anyaga változatlanul maradt, a többihez pedig fokozottabb mértékben ezüstöt adtak hozzá. Az eredmény az volt, hogy az a harang, a melyikben nem volt ezüst, sokkal jobban csengett, a többi pedig abban a mértékben rosszabbult, a mennyivel több volt benne a nemes fémből.

A *haranyfém*, átlag véve, 78 rész rézből és 22 rész ónból áll. Az öntvényt lassankint hütik le s ennek folytán a rendes harangöntvény oly merev, hogy a harangot lehetetlen valamely esztergán még utómunkálásban részesiteni, hogy például hangján valamit változtassanak. A harangnak tehát hangjával együtt kell az öntésből kikerülni. A harangnak hangja és csengése úgy a fém tömegétől, mint ennek eloszlásától, tehát alakjától és méreteitől, körfogatától, magasságától, falának vastagságától, valamint a fém rugányosságának fokától függ. A harang fala legvastagabb koszorúján, azaz azon keredéken, mely felé nyelve ütődik. A harang legnagyobb bősége rendesen tizenötszöröse a koszorú vastagságának, magassága ennek tizenkétszerese. A nyelv vagy ütő súlya a harang súlyának mintegy negyvened részével ér fel.

A házakba, pályaudvarokba, gyárakba stb. szánt kisebb harangokat, csengőket egyszerüen homokmintákban készitik, a toronyba valókat azonban agyagmintákban. Mint Schiller mondja, «Harang» czimü remek költeményében *:

«Jó szilárdan földbe rakva
Áll az agyagminta im!
Megöntjük a harangot ma,
Talpra gyorsan finim.»

A mintát az öntőpest előtt az öntöverembe emelik. A minta számára a verem fenekén kövekből alapot kell vetni. A mintázó faczöveket ver a verem közepére, e körül rakja az alapot és ezen téglából megépiti az üres *magvat*. A magnak körülbelül olyan az alakja s nagysága, hogy a kivánt harangnak a belső térségét meglehetősen betöltene. A téglamagvat még növelik az által, hogy többszörös finom agyagréteget tapasztanak rá s aztán egy úgynevezett *alakzóral* megadják annak a kellő alakot. Az ennyire kész mintamagvat behamuzzák, vagyis vizben vagy sörben megkevert hamuval bekenik, hogy a már most következő mintarész, az *ing*, a magra ne ragadjon. Most a mag üregében tüzet raknak, ezzel teljesen kiszárítják és ezután ismét rétegzik agyaggal, melyet egy másik alakzóval kerekítenek, hogy a kivánt alak kilegyen. Minthogy ez az alakzó a hang külső hajlása szerint van kimetszve, világos, hogy e rétegnek, melynek *ing* a neve, a harangnak szakasztott mását kell mutatnia. E tulajdonképeni mintára jön aztán mindaz rá, a mi a harang felszinén kiválik; tehát felirat, czimer, abroncsok és egyéb czifrázatok. Mindez viaszból mintázva s az illető helyre terpentinnel ragasztva, miután az egész külsejét viasz- és faggyukeverékkel bekenték abból az okból, nehogy a harmadik és utolsó mintarészszel összesüljön. E rész, a *palást*, ismét ugy keletkezik, hogy több agyagréteget kennek az ingre s pedig előbb ecsettel, utóbb kevesebb körülményességgel. Igy végre egy tapasztott mü áll előttünk, mely külsejében a harangnak csak nyers alakját mutatja és három rétegből áll: a magból, ingből és palástból. Ez utóbbit 10—15 ctmnyi vastagságban készitik. Erre még a harang füleit (a koronát) alakitják ki külön mintában és a palástra ráillesztik. A korona több helyén szellentők vannak.

A koronából és palástból álló mintarészt körülrakott vasabroncsokkal és pántokkal kellőleg szilárdítják, hogy következő művelet alatt erős összeállóságát megtartsa. A magba ugyanis most ismételve begyujtanak, hogy a palást is megszáradjon s hogy az ingen levő viaszczifrázatok, feliratok stb. kiolvadjanak s alakjukat a palást belsejében üregekként ott hagyják, aztán daru vagy csigasor segitségével a palástot a veremből kiemelik, ugy hogy szabadon lóg a levegőben. A mag és palást közé eső részt, az inget, most már letördelik, a mag és palást öntéslapjait esetleg kiigazitják. Miután végre a magnak belsejét földdel kitöltötték, lebocsátják ismét a palástot lehetőleg előbbi helyére.

Ez alatt a harangfémet az öntőpestben javában olvasztják, mert 4—6 órányi idő kell ahhoz,

* Fordította *Szász Károly*; megjelent a «Budapesti Szemle.» 1885. évf. 106. számában.

37-DIK SZÁM. 1887. BUDAPEST, SZEPTEMBER 11. XXXIV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre 6 •. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre 4 •. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 •. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott vitelálj is csatolandó

A KIRÁLY MAGYARORSZÁGON.

Ehónap 4-ike óta vendégeül tiszteli királyát a magyar haza. Vagy mondjuk inkább, itthon van a király; mert leghübb, legszeretőbb népe között, a hol minden hajlék, minden szív az övé, nem lehet idegen a magyar király.

A mondott napon indult el Bécsből ő felsége, hogy jelen legyen a nyitrai hadgyakorlaton, mely után a hasonló gyakorlatoknak egész sora következik az ország különböző pontjain: Csáktornyán, Terebesen, Déván és a román határon, végül Kolozsvárott. Csaknem teljes egy hónapig tartja szemleutját a legfőbb hadúr katonáinak harczképessége és gyakorlottsága fölött.

Minden esztendőben szoktak tartatni kisebb-nagyobb hadgyakorlatok, a melyeket ő felsége is megszemlél. Az ideit azonban mégis nagyobb fontosságunak tartják sokan. Sem az előtt, sem ujabban nem történt soha, hogy nagyobb hadgyakorlatok színteréül Erdély választatott volna. Ez az első eset, hogy itt is hadcsapatokat vonnak össze s maga az uralkodó is jelen lesz. Tény, hogy az idei hadgyakorlatok, melyeknek a magyar korona birodalma a színtere, föltünő nagy számmal folynak ez idén s hogy több milliójába kerülnek a pénzügyi bajokkal úgy is nagyban küzködő államnak, a mi bizonynyal elkerültetnék, ha e gyakorlatok mellőzhetetlen szükségéről meg nem győződtek volna a legmagasabb körök. Nem csoda, ha fölmerül a vélemény, hogy itt már nem is a szokásos hadgyakorlatokkal van dolgunk a szónak szoros értelmében, de — ha nem is épen hadikészületről — legalább annak bebizonyításáról, hogy támadni senkit nem akarunk, de minden képzelhető támadással harczra készen állunk, s ha csak fegyverrel lehetne érvényt szerezni jogainknak, érdekeinknek, nos akkor, hát attól sem riadunk vissza, hogy a mérlegbe vessük azt a fegyvert.

Nem lehet azt tagadni, hogy az európai helyzet ez idő szerint fölötte bonyolódott s hogy egyfelől Oroszország terjeszkedési tervei, másfelől a német-franczia viszály által az államokra fölerőszakolt fegyverkezési őrült verseny előbb-utóbb a fegyverek összemérésére kénytelen vezetni bennünket is valakivel, hacsak azt nem akarjuk, hogy akár az éjszaki kolosszus elnyeljen, mint a kenyér lágyát, mely a rágó fog alatt még nem is ropog, akár pedig hogy népünk, mint a túlnehéz páncélba öltözött lovag, magában is összeroskadjon a vállaira nehezedő fegyverteher alatt.

De ha a helyzet évről-évre mind kevesebb és kevesebb kilátást látszik nyujtani a békés kibontakozásra, nem természetes-e, hogy olykor-olykor megsuhintsuk azt a kardot, mely talán egy élethalál-harczot lesz hivatva eldönteni s megmegtapogassuk, vajjon éles-e még?

Sokszor hallottuk zokhangon emliteni, hogy Ausztria császárja és Magyarország apostoli királya első sorban katona s polgári ruhában alig is látható. Ha valami, épen a mai helyzet az, a mi azt megfoghatóvá teszi, mondhatnók a természetesség színében tünteti föl. Titkos sejtelem látszik élni mai napság minden szivben, hogy nem lehet már fölötte messze a fegyveres komoly próbálkozások ideje s hogy különösen Magyarországnak kell készen lenni rá, miszerint kimutassa harczi erényeit, melyeknek hazája megszerzését és közel egy ezredéven át föntartását köszönheti. Érezni látszott azt már a mult országgyülés is, a mikor a közös hadsereg és honvédség mellé megszavazta még a népfölkelést is, arra kötelezvén minden épkézláb fiát föl a 42-ik évig, hogy veszedelem esetén a haza és a trón oltalmára zászló alá sorakozzék.

Sokba, nagyon sokba kerül e készület, az tagadhatatlan. Annyiba azonban talán még sem kerül, mint a mennyibe egy háború, hát még egy elvesztett háború kerülhetne. Pedig neves és mélyre látó politikusok is osztoznak abban a véleményben, hogy maga a népfölkelés megszavazása által is elkerültük már egy nagy háború veszélyét, s nem lehetetlen, hogy az ő felsége

I. FERENCZ JÓZSEF.

személyes felügyelete alatt most folyó hadgyakorlatokból azt a megnyugtató tudatot fogjuk meríteni, hogy az esetben, ha megtámadtatnánk, avagy a támadást megelőzni kényteleníttetnénk, hadjáratunk talán nem lenne vesztes háború.

A Nyitrán, mindjárt a király megérkezése után megindult hadgyakorlatok kezdetéből már azt a reményt meríthetjük, hogy a hadsereg harczképességébe vetett bizodalom nem alaptalan. Ő felsége — így szólnak a jelentések — többször vett magának alkalmat dicséröleg emlékezni meg ugy a vezényletről, mint a csapatok felől.

Pedig ez a mi királyunk szájából nagy dolog. Tudva van felőle, hogy a hadseregben alig van szigorubb és több igényü s ennél fogva keményebb kritikáju katona, mint maga a legfőbb hadúr. Sas-szemét nem kerüli el a legkisebb hiba s a nem elég fényes gombtól a közlegény kabátján az elhibázott csapatmozdulatig, mindent első pillanatban észre vesz s nem is hagy megrovás nélkül. Katonai dolgokban nem ismeri a tréfát s a gyakorlatokon bármi csekély balfogás egész kedvét el képes rontani. Ha tehát ő dicséröleg emlékezik valamiről, biztosra lehet venni, hogy az aztán meg is érdemelte a dicséretet.

Kétségtelen, hogy ő felsége tetőtől talpig, minden ízében katona. Ifjukorában annak nevelték s egész életen át az maradt; katona, a ki valódi katonai szigorusággal mérteki egész életrendét, s azt szigoru katonai pontossággal meg is tartotta. Olyan ma is, már hajlottabb korában, mint egy hajszálnyi pontossággal járó óra, mely a másodperczek századrészeig megbizható. Roppant elfoglaltatása mellett lehetetlen is volna másként minden teendőit ugy végeznie, a mint végezi s a mellett mindenkor oly közmondásosan hűnek maradnia ahhoz, a mit közönségesen «az uralkodók udvariasságának» nevezünk.

Valóban azt az életrendet, melyet a király követ, mintául vehetné minden katona s általában minden olyan ember, a ki sokat kényteleu dolgozni s a mellett még is meg akarja őrizni testi és szellemi erejét. Ő felsége, mint az e lapokban is már ismételve említtetett, korán kelő s már irószstalánál dolgozik, mikor alattvalóinak nagyrésze még a másik oldalára fordul ágyában. Reggelije egy kis csésze fekete kávé, melyet többnyire előterjesztések olvasása közben vesz magához. A nap legnagyobb részét, mikor csak, mint most is, máshová nem szólítják el teendői, abban a dolgozó szobában tölti, melynek rajzát, ő felsége legujabb arczképével együtt a jelen alkalommal mutatjuk be.

A bécsi Burgnak ama részét, mely közvetlenül a városra néz s mely a Ferencz-tér négyszögének egyik hosszoldalát képezi, foglalják el az uralkodó lakosztályai. A hatalmas épülettömb ezen szárnya VI. Károly császár idejéből való s Fischer von Erlach híres prágai építőmester fölügyelete alatt épült, kinek nemes renaissancestilje a gigászok harczát feltüntető két szobor-csoportozattal diszített főkapun is mindjárt szembe ötlik. E kapuivezet fölött volt eredetileg a birodalmi kanczellária. Az egész szárny közepén van a földjárat az uralkodó lakosztályaihoz. Széles lépcsőn jutunk föl az első emeletre s egy előszobán keresztül elérünk az értékes régi gobelinekkel diszített nagy elfogadó terembe. E teremben gyülik hetenként rendesen kétszer az uralkodó elé kérelemmel járulók, vagy köszönetüket kifejezni akarók sokszor igen tekintélyes csapatja. E kihallgatásokra előzetes bejelentés után, rang- és álláskülönbség nélkül minden kifogástalan életü ember elfogadtatik. A mint a sor reá került, bebocsájtják a szomszédos kihallgatási terembe, hol egyedül találja magát szemben uralkodójával, ki ott állva fogadja a jelentkezőket.

A kihallgatási teremből nyilik a tanácsterem, melyben ő felsége elnöklete alatt a miniszteri tanácsok tartatnak. E közt és ő felsége hálószobája közt van a dolgozó szoba. Ennek egész berendezése izléses és egy hatalmas uralkodó szellemi tevékenységének teljesen megfelelő, valami fényüző pompának, feltünő ragyogásnak azonban hiába keresnök benne nyomát, sőt inkább ez is az uralkodó egyszerü és tevékeny életmódjának viseli magán jellegét.

Egy nagy ablak közelében áll a barna fából készült nagy iróasztal, melynek táblája bőrrel van bevonva s melyen az irószereken kivül ott állanak az uralkodóház tagjainak fényképei. Az iróasztal fölött művészi faragásu kerek rámában a királynénak egy olajfestésü arczképe látható, mely a felséges asszonyt életnagyságban az uralkodópár összekelésének első éveiből tünteti föl, kétfelől könnyed fonadékokban leomló s mellét eltakaró gyönyörü hajával. Az iróasztal előtt egy egyszerü, bőrrel bevont szék, e mögött egy másik asztal áll, melyen mindenféle szivardoboz fekszik. Ő felsége az előtt csak egy fajta szivart, és pedig az u. n. virginiát szokta fogyasztani, orvosi tanácsra azonban fölhagyott vele s finom havannával cserélte föl.

A hálószobába vezető ajtó közelében ismét a királyasszonynak egy életnagyságú olajfestésü képe látható kibontott s egész deli alakját palástként takaró hajával. Ennek szomszédjában művészi csecsebecsékkel és arczképekkel gazdagon megrakott asztal áll; a csinos bársonykeretbe foglalt fényképek szintén az uralkodó ház tagjait tüntetik föl, melyek között az uralkodó pár két leányáé, Gizella és Mária Valéria főherczegnőké a legujabb időkből való. A vörös damaskáttal borított falakon a nagyobb olajfestmények között ott láthatók még Zsófia főherczegnőnek, az uralkodó néhai édes anyjának, Stefánia főherczegnőnek, a trónörökös nejének és végre II. Sándor orosz czárnak arczképei. Egy vörös damaskáttal bevont butorgarnitura fölött nehány genrekép függ, katonaalakok, egy magyarországi keresztelő, egy pásztorfiu, egy tájkép stb. Ugyanezen az oldalon egy kárpitajtó a komornyik szobájába vezet. Az egyik szögletben márványkandalló áll.

A dolgozó-szoba mennyezete fejér stucco munka, aranyos diszitéssel, a padlózatot télen vastag szőnyeg fedi. A vörös damaskát függönyös két nagy ablak a Ferencztérre néz, melynek közepén ő felsége nagyatyjának, I. Ferencz császár és királynak szobra áll. Az épület átellenes szárnyában van az őrszolgálat tanyája, mely előtt délidőben minden nap nyüzsgő néptömeg verődik össze, hogy a katonabanda zenéjét meghallgassa. Az uralkodó gyakran gyönyörködik e látványban ablakában s szivesen veszi, ha ünnepélyesebb alkalmakkor nagyobb népcsoport gyülekezik a Burg elé.

Hogy visszatérjünk ő felsége életmódjára, a király, mikor még, mint mondók, Bécs lakossága legédesebb álmát aluszsza, ugy hajnali négy óra tájban már iróasztalánál ül s egy ernyős kőolajlámpa világánál dolgozik. Aztán a katonai iroda, a kabinetiroda, a vezérkar főnökeit, az udvari méltóságokat és a minisztereket fogadja. Ugyanennél az iróasztalnál költi el, ha egyedül van, ebédjét, melyet a szerint, a mint ráér, különböző időben hoznak ezüst tálczán eléje. Az ebéddel, mely csak néhány tojásból, egy pohár sörből s egy kis borből áll, röviden, alig husz perez alatt végez, s azonnal folytatja munkáját, hacsak valami családtagot nem hitt vendégeül. Ilyenkor egy külön asztalon, de szintén csak a dolgozószobában tálalnak, melyben a hőmérsékletnek 15° R-nál télen sem szabad magasabbnak lenni.

A szomszéd hálószobában pedig meg épen nem is fütenek, de annál többet szellőztetnek. Ez utóbbi szobából egy társalgó termen keresztül a királyasszony lakosztályába juthatni. Ebéd után a király, a ki a legfőbb hatóságok ügymenetét beható figyelemmel kiséri, hacsak színházba nem megy, a mi ritka eset, — egész estig, a theázás idejéig dolgozik s aztán sokszor már nyolcz órakor nyugodni tér.

Igy él ő felsége rendszerint. Otthona főként a dolgozó szoba, melynek rajza Stillfried báró udvari fényképész felvétele után készült. Második otthona szemlék, hadgyakorlatok alkalmával a tábor. Nyitrán is abban a honvéd baraktáborban rendeztek be számára lakást, melyet nehány évvel ezelőtt a várostól éjszakra emelkedő gyönyörü kilátásu magaslaton épitettek. Az itteni parancsnoki lakban rendeztek be a király részére öt kis szobát, igen praktikus és izléses modorban. A bebutorozásról s a stucco-munkák készitéséről a nyitrai püspök gondoskodott. A király hálószobája mahagoni-fából készült vörös barna selyemszövetü butorokkal van berendezve, a padlózatot brüsszeli szőnyeg borítja. A csinos kis társalgóból, melynek butorzata vörös selyem s falain a királyasszony és a királyi gyermekek arczképei láthatók, egy kis veranda nyilik. A dolgozó szobának egy nagy ablaka Nyitrára nyujt szép kilátást, butorzata szürke selyem, egy egyszerü iróasztal az uralkodóház tagjainak arczképeivel, mögötte egy haltalmas szárított virág-csokorral, egyik sarokban könyves szekrénynyel és hajlított fabutorokkal. Két kis szoba az udvari komornyik számára van berendezve. A király kisérete a két tiszti pavillonban van elhelyezve.

A szép sátortáborban minden egyes barak mellett van egy konyha s a barakok mögött egy nagy mezei tábor nyulik, melybe mindkét felől kigyózó ut vezet, úgy, hogy ő felsége hintója egész a pavillon elé hajtathat. A tiszti pavillonok egyike gyönyörü délszaki növényekkel, melyek b. Wodianer Albert és b. Stummer üvegházaiból kerültek, pompás étteremmé és öltözö-szobákká van átalakitva. E pavillon előtti részt a buja növényzet a tábor legtetszetősebb pontjává teszi.

A király minden ebéd után itt, félig a szabadban tart cerclet. Ő maga legközvetlenebb környezetével a veranda alatt foglal helyet, mely veranda máskor a tekepálya bódéjául szolgál. Lekötelező modora mindenkit megnyer, elevensége, kitartása, mint nekünk irják, mindenkit bámulatba ejt. Ő felsége Nyitráról minden pihenés nélkül Csáktornyára megy, onnan ismét megszakitás nélkül folytatja szemléjét, s hogy azokból a nehéz fáradalmakból, melyekkel a hadgyakorlatok járnak, övé lesz a királyi rész: azt, ismerve ő felsége szivós, edzett természetét, egész bizonyosra vehetjük.

Adja Isten, hogy még számos éven át hasonló könnyüséggel birja legyőzni a tábori élet fáradalmait!

AZ ANYA.

Ki második őrangyalunk,
Mikor már-már elesni lát,
Ki távol is velünk marad:
Oltári tüz, szent áldozat,
Tisztelni az anyát.

Életünk szép derült egén
Sötét felhő huzódik át,
De felhőn is vigasz terem;
Szivárvány a hő érzelem,
Szeretni az anyát.

Eltaborlhat mindent a sors,
Mi a szívnek nyugalmat ád!
Egy percz mindent visszaszerez;
A *világot megnyerni* tesz,
Ölelni az anyát.

Dalmady Győző.

hogy a harangfémet megömleszszék és öntésre képessé tegyék, hogy:

«Főjjön mint a pép!
Önt a rézbe még!
Hogy egymásba azon nyersen
A harang-érez átmehessen.»

Elérkezvén az öntés ideje, a mi a mesterre és legényeire nézve ünnepélyes és komoly pillanat, figyelmeztet a mester, hogy:

«De mielőtt kieresztjük:
Egy buzgó főhászt elébb.»

Ekkor megeresztik a csapot s nincs más tennivaló, mint nézni az izzó folyamot, miként száguld végig a csurgón, hogy tünik el a minta száján s hallgatni a szellentők sipolását, melyről megismerhetni, vajjon folytonosan és nyugodtan telik-e meg a minta.

Az öntés megtörténtével az egészet egy-két napig hülni hagyják s aztán kiváncsian fognak a haragnak a mintából való kivételéhez.

«Most a mintát törjük széjjel,
Hivatása bételett;
Hadd legeljen szív, szem kéjjel
A sikerült mű felett!
Zúgjon a pöröly,
Míg a forma dől;
Mert míg a harang feltámad:
Szét kell esni a formának.»

A harang hangját a legjobban kitudhatni a harangvillával, melyet megütve rögtön a harangra tartanak. Ha mindkettőjüknek egy a hangjuk, a harang azzal együtt szól, de a legkisebb hangkülönbség mellett néma marad.

A középkorban a kolostorokban voltak a harangöntők s maguk a barátok foglalkoztak a harangöntéssel; különösen a benczesek tüntek ki e részben, a mint különben a tudományban és művészetben, ugy kitünő harangok öntésében is. Tegernsee-ből már a X-ik században említenek egy haranggöntőt, *Adalric* barátot. A XII-ik században Salzburgban és a franczia kolostorokban sok barát foglalkozott a harangöntéssel.

Ezen kornak harangjain nincsenek képes czifraságok és feliratok, alakjuk hosszukás és felül kerekebb, mint a későbbi harangok. A legrégibb harang, a melyiken készitőjének a neve rajta van, a hönnepeli; ezen a következő felirat olvasható: «Johannes de Trajecto me fecit.» — Ez a XII-ik századból való. Két évszázaddal később már ábrázolatok is voltak a harangokon, mint például a templom patronusának vagy szüz Máriának képei. A feliratok rendesen latin nyelvüek s az egyes nemzeti nyelvüek csak később, a XV—XVI. században találhatók. A harangöntés már a XIII-ik században iparág lett.

Kezdetben nem öntötték és nem használtak nagy harangokat, XV-ik csak a században kezdtek több száz mázsányi óriási harangokat önteni. Az erfurti nagy harang, a «Mária glorissa», 1497-ből való és 275 mázsás. A világnak legnagyobb és legnehezebb harangja a «Tsar Kolokol» (a harangok császárja) Moszkvában, a melyiket állitólag 1734-ben egy még nagyobb és régibb harangból öntöttek és 3962 mázsát nyom. A nagy harangokért most már nem rajongnak annyira, hacsak Amerikában nem kapnak ismét rá, a hol 1845-ben New-Yorkban egy 215 mázsás példányt öntöttek. Legtöbb kedve telik a harangokban Oroszországnak; Moszkvában az 1812-iki égésig állitólag 1706 harang volt. Az 1812-ben leesett Kremlbeli harang 1260 mázsás volt. Nowgorodban van egy 620 mázsás, Bécsben egy 1711-ben öntött 354 mázsás, a párisi «Notre Dame» templom legsulyosabb harangja 256 mázsás. Nálunk egyik legnagyobb harang a kassai Orbán-harang, a melyik 100 mázsás s 1557-ben lett öntve. Különben Oroszország még a mi félrevezetett tótjainkat is boldogitotta hajdan harangjaival. *Konyöki József*, pozsonyi reáltanár emliti az «Archeol. Közlm.» 1871. évfolyamában, hogy Turóczmegyében, Rakon, feltünt a régiségbuvárok előtt egy kis czirill-feliratu és az orosz sassal ellátott harang. Tudakozódásuk folytán értesültek, hogy ily fajta harangokat az olajárusok hoztak, kik Oroszországba mentek olajt árulni s *ott ily harangokat ingyen kaptak.*

*

A katholikus egyház megszokta azt, hogy minden, az isteni tiszteletre szolgáló tárgyat megszentel, azaz azokat a profán használattól elvonja és magasabb czélokra utalja. E felszentelést gyakran harangkeresztelésnek nevezték és e kifejezés használata sokáig tartó, elkeseredett vitát idézett elő. Az egyháznak szemére vetették, hogy lelketlen, élettelen tárgyakat keresztel és igy a szentséget meggyalázza. Az első pillanatra persze keresztelésnek látszik a dolog, mert a harangot vízzel öntik le, a szent olajjal megkenik és nevet kap. Minthogy a harangfelszenteléshez keresztszülőket is vesznek, a laikusnak csakugyan a valóságos keresztelésre kellett gondolnia. Ha meggondoljuk azonban azt, hogy a katholikus vallás szerint a keresztség megadásához, a vizen kivül, a keresztelendőnek akarata is, valamint a következő, tisztán kimondott szavak: «keresztellek én téged» kivántatnak meg: a harangszentelést csak oly értelemben vehetjük harangkeresztelésnek, a mint például a hajók elkereszteléséről beszélünk. Ez a szó: «keresztelés» ugyanis a nép zöme előtt nem más, mint a névadás vagy kapás. A harangok felszentelésénél a vízzel való leöntés, az olajjal való kenés (a mi az oltárszentelésnél is történik) és a névadás mellett, a mi a felszentelést helytelenül keresztséggé bélyegezte, a sok imádság egyikében sem fordul elő e kifejezés: «Keresztellek én téged» . . . . . , nincs azokban sehol a harangok megszemélyesitése feltételezve.

Az elnevezés már a IX-ik században keletkezett, midőn több harangot egy harangszóvá, együttes harangozásra készitettek, hogy az egyeseket megjelölhessék. Hogy szent neveket választottak, az magától értetődik. A harangoknak azonban profán neveket is adtak, igy például a st.-trou-i apátságban az apátság elpusztitására való emlékeztetésül a harangot «angustia»-nak (szorongattatás) nevezték.

Egészen másképen áll a dolog a költői néphittel, a melyik a harangokat gondolkozó, megszemélyesitett lényeknek tartja. Erre később még rá fogunk mutatni a harangra vonatkozó mondákról szóló részben.

A haranguknak egyházi czélokra való használatával egy olyan külön hely épitésének a szükségessége is fenforgott, a hol azokat fel lehessen függeszteni és azokkal harangozni. Minthogy a harangnak, mint az egyház hirnökének, közelről és messziről hivogatni kell az Isten házába, annak tehát emelkedettebb helyen kell lennie, hogy érczhelyének szava az utczák torkolataiban se veszszen el, hanem messze-messze kivehető legyen. Igy jöttek létre a templomtornyok s igy nyert az egyházi müépités gazdag és hálás anyagot nagyszerü müremekek kifejlesztésére. Nagy városokra nézve a sok torony jelentékeny szépités; azok alakjairól és állásairól már messziről fel lehet ismerni némely várost, mig a pusztán egyforma háztömegek egyhangúak és nem jellemzők. Prága és Köln «száz tornyu város» melléknévre tették szert. A tornyok mindenesetre nagyobb ékességére szolgálnak a városnak, mint a gyárak obeliszkszerü kürtői, bárminémü repessen is az iparosok szive azoknak láttára.

Különben hazánkban az ősi egyházaknak nem volt tornyuk, hanem mellettök csinos campanilék emelkedtek s az újabb épitészetnek sokszor igen szerencsétlenül megoldott toronykérdését nélkülözhetővé tevék.

A harangokhoz harangozók is kellettek. Nálunk a harangozók nem voltak oly megvetettek hajdan, mint mai nap, sőt tisztjük a katholikusoknál az *egyházi alsóbb rendek* közé tartozott. Tudjuk, hogy a katholikus vallás behozatalával a főtemplomoknak és monostoroknak ajándékozott szolgák közt a *harangozók* mint *külön szolgálatra* rendelt emberek emlittetnek. A *bolonyiak* mint a *győri* főegyház harangozói működtek s mert a Dunán való átkelés gyakran veszélylyel járt, a főegyházi egyházfinak fizettek a maguk helyett elvégzendő harangozásért.

*

Mint már láttuk, az egyház hamar elkezdte a a harangok használatát. Az első főczél, a mit azok kongásával el kellett érni, a hivőknek az isteni tiszteletre való hivásában állott, különösen vasárnapon. A nagyobb isteni tiszteletnél vagy különös ünnepségeknél a templom tornyának minden harangja megszólalt és megszólal s az összhangzatosan összeállitott harangok hangja, bugása valóban magasztos, szivhez szóló. Milyen szépen mondja *Arany János:*

«Zendül, kondul szent harangszó,
Csengve, búgva messzehangzó;
Imára, imára!
Jámbor népi kicsi helynek,
Halkan gyülnek, lépve mennek
Imára, imára!»

A népdal is megragadóan ecseteli azt, hogy még a puszta vad fiát s a miveletlen népet is mennyire meglágyitja az ünnepi harangszó s miként imádkoznék, ha tudna, az ünnepies vallásos benyomás alatt:

«Sik a puszta; se halma, se erdeje,
Sugár-magas a toronynak teteje.
Sngár torony kilátszik a pusztára,
Harangoznak piros Pünkösd napjára.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Imádkoznék, de nem tudok; hiába:
Nem jártam én soha az iskolába.
Édes anyám tanitott volna rája,
Jaj de régen temetőn a fejfája!»

Különösen megkapó, ha az Isten szabad ege alatt szép nyári vasárnapon vagy sátoros ünnepen egy kertek közé elrejtözött toronyból a harangokat egyszerre megkondulni halljuk s a közös templommal bíró elszórt kis helyiségekből a buja vetések keskeny mesgyéjén szép tarkabarka ruhákban zarándokló templomozókat látjuk! Szinte ütérzi az ember az ünnepnek és a vasárnapi pihenésnek megszentelését és szükségét!

A mi a harangszót fülünkre nézve oly kellemessé teszi, az a harangozás minősége, mi a harang ingása, járása által jön létre. Olaszországban s különösen Rómában, a hol a harangokat nem huzzák, hanem ütik, a sokszor perczekig elmaradó, félbeszakadó ütés kellemetlen benyomást tesz az emberre s a nálunk vidéki városokban és falvakban szokásos «félreverés»-re emlékeztet az ily harangozás.

A harangok emlitett használata mellett meg kell még emlékeznünk más olyan időpontokról is, midőn az egyház harangjainak hangja által szól gyermekeihez. Naponként háromszor: reggel, délben és estve *megszólal az imára hivó harang* a katholikus templomok tornyaiban. Ugy látszik, hogy a katholikusok rendkivüli szorult helyzetei hozták ezt használatba; igy említik okul a XV. században fenyegető török veszélyt; talán az 55-ik zsoltár szavaira vonatkozik e szokás, a mely szerint *Dávid* megszabaditásért könyörögve, a 18-ik versben ezt mondja: «este, reggel és délben imádkozom és szólok, mignem meg nem hallgatandja az én szómat.» Ave Mária-harangozásnak is mondják és hogy Krisztus emberré lételének titkára akar emlékeztetni. Mellesleg megemlitjük, hogy a mise alatt is jelt adnak egy kis csengettyűvel a templomban jelen nem levőknek, hogy legalább annyiben résztvehessenek az isteni tiszteletben. (Vége köv.) Rácz Sándor.

A GRAPHOLOGIÁRÓL.

Napjainkban mind nagyobb lendületet vesz a graphologia, s már szinte tudományvá nőtte ki magát, különösen a müvek nagy számát tekintve, melyeket róla irtak. Lapok és folyóiratok állandó rovatot nyitnak számára, melyet sok-sok ember keres fel, hogy irásából jellemét megiteltesse. Engedve az általános érdeklődésnek, a legismertebb kútforrások után elmondunk e sajátságos elmélet felől egymást.

A graphologia hivei álláspontjuk védelmére Aristotelesig, vagy legalább Goetheig mennek vissza. Görögöket és rómaiakat is idéznek tanuságul állitásaik igazsága mellett, de *Suetoniussal* értek leginkább czélt. Csakhogy a régiek csak elvétve nyilatkoznak a graphologiáról. Két középkori tudós: *Baldo* Bolognában († 1634) és *Severinus* Nápolyban († 1656) már komolyan foglalkoznak a graphologiával; az előbbi könyvet is irt róla, az utóbbi pedig mindeddig nem közölt kéziratot hagyott hátra. Egy kézirásmagyarázó ugyanazon század vége felé XIV. Lajos udvarában tünt fel és *Lavater* zürichi plébános, ki a járás, irás és hang között «csudálatos analogiát» talált, 70 évvel később szintén vont következtetéseket az irásból a jellemre, mig kortársa, *Grohmann* hasonló törekvéseket a tudomány akkori álláspontjából igyekszik megitélni. Mint Lavater, *Goethe* is állitja, hogy az ember kézirásából gondolkozásmódja, cselekvési hajlama és érző tehetsége biztonsággal megitélhető. Ugyanezen nézetben van az orvostudományok egyik párisi tanára, *Moreau*, ki Lavater szóban forgó törekvéseit támogatandó, értekezést is irt a graphologiáról. — Az 50-es évek vége felé nagy feltünést keltettek az «Illustrirte Zeitung» következtetései a beküldött kézirásokra vonatkozólag: *Henze Adolf* azonban, ki e rovatot vezette, nem állapitott meg határozott szabályokat. «Chirogrammatimantie» czimü könyve szerzőjének önéletrajzát tartalmazza. Henze 1883-ban teljes elvonultságban halt el.

Kézirás-magyarázgatásokkal még az 50-es évek előtt *Humboldt Vilmos* is foglalkozott. Vieil Castel gróf emlékirataiban (Mémoires du Comte Horace de Vieil Castel sur le règne de Napoleon III.) szépen ir le egy reggeli társaságot Duras herczegnőnél az 1831-diki év telén, a hol Humboldt állitását, mely szerint a kézirás puszta megtekintéséből az iró jellemét megitélhetni, fényesen beigazolta. Tulajdonképen csak későbbi események adtak neki igazat, mily jól itélte meg egy, a herczegné által eléje adott kézirásból leendő veje, Custine marquis jellemét. A házasság a kedvezőtlen itélet folytán ment füstbe.

Graphologiai megjegyzésekre akadunk még *George Sandnál* is, kinek azonban nem volt határozott rendszere s itélete inkább ösztönszerü találgatásoknak veendő.

Rendszeres és tárgyilagos eljárásra a 30-as években Franczia országban néhány főpapnál akadunk. Egyikük, *Flandrin* néhány kézirást már typikusnak jelöl ki bizonyos tulajdonságok kifejezésére. Munkáját egy lelkes, nagy megfigyelő tehetséggel felruházott s nemes önérzettől eltelt fiatal szerzetes, *Michon* sok fáradsággal és nagy kitartással folytatta s 30 évi tapasztalat után sok tulajdonságot biztonsággal volt képes az irásból megitélni. Ezen idő alatt graphologiai felolvasásokat tartott, kézirások után jellemrajzokat irt, Desbarolles-lal — ki hiába utazott Lipcsébe, hogy Henzetől felvilágositásokat szerezzen — 1870-ben Jean Hippolyte név alatt «Les mystéres de l'écriture» czimü müvet adott ki, saját neve alatt pedig egy, a graphologiát terjesztő szaklapot, «*La Graphologie*» czimmel alapitott, megalakitotta Párisban a graphologiai társaságot, melynek első elnökévé lőn s 8 év alatt 6 alapvető graphologiai müvet irt.

Michonnak 1881-ben bekövetkezett halálával, bár tanitásai iránt sokan érdeklődtek, de mivel nyomába kevés komoly tanitvány lépett, szüneteltek a graphologiai «vizsgálódások» — a bécsi dr. *Schwiedland* Jenő fellépéséig, ki jelenleg a legelismertebb graphologus. Mellette a braunschweigi *Langenbruch* említendő. Svájczban *Crépieux-Tamin* genfi gyáros buzgólkodik a graphologia terjesztésén. Mind dr. Schwiedland, mind Crépieux önálló mübe foglalták rendszerüket. Schwiedland könyve ma már 3-dik kiadását érte.

Miben állnak azon jegyek, melyek a kézirásban oly áruló szerepet vísznek s melyekből biztos következtetést lehet vonni az egyénre? A határozottságban ép úgy, mint a sorok irányában, fekvésében, a betük világosságában, föl- és lefelé való kiterjedésükben, az irás pontosságában és kimértségében, valamint a huzások szélességében, keresetlen egyszerüségében vagy választékos czifraságában; a fölösleges, de mindig jellemző mellékvonásokban, végre az aláirásban, melynek kacskaringós húzásai néha magukban elegendők a jellem körvonalainak megállapitására.

A kézirás Schwiedland szerint a következő elemekből állhat:

a) kalligraphikus vagy annak látszani akaró jegyekből a kéziró tanulókoráből;

b) szándékos sajátságokból, melyek azon czélzattal állittatnak elő, hogy egy bizonyos benyomást gyakoroljanak a megfigyelőre, pl. egy rendszerető, fontos, müértő stb. egyéniség benyomását;

c) külső esetlegesség által előállott elemekből;

d) olyanokból, melyeket pathologiai momentumok magyaráznak meg, s mi a fődolog:

e) oly elemekből, melyek lélek-élettani összefüggésben állanak az egyéni belélettel.

Graphologiai megitélésül azért legalkalmasabbak a bizalmas természetü levelek, melyeket az ember a szépen irni akarás szándéka nélkül vetett papirra. De e levelek is különféle graphologiai becscsel birnak. Valamint a társaságban az ember eleinte tartózkodó természetü s egyénisége csak később jut érvényre: hasonlókép a levél eleje többé-kevésbbé mesterkélt s csak a 2-ik, 3-ik vagy épen 4-ik oldalon tünnek ki a levéliró egyéni sajátságai. Gyakran azonban csak az aláirás árul el bizonyos jellemvonást. Pl. ha Zola kézirását tekintjük, csak aláirásából tünik ki határozottan becsvágya (a betük fokozatosan emelkednek). Különben kezdő graphologus sohase fogjon a megitélésbe, mielőtt valamennyi szabályt megismert volna; mert a graphologiailag döntő jegyek sokféleképen egyenlitik ki egymást, úgy hogy éles szemünek kell lennünk, hogy azokat helyesen megitéljük. Igy kezdő egészen másképen itélné meg valakinek kézirását, ki öreg tollal gyorsan, mint azet, ki vékonynyal lassan irt. Továbbá sohase itéljünk, föleg a jellem részletezésébe bocsátkozva, nehány szóból. Legalkalmasabb, mint már említettük, a legalább 20 sornyi bizalmas levél.

Nagyon messzire vezetne bennünket, bármily érdekes volna is másképen, a graphologiai jegyek fölsorolása s azért legvégül még csak a graphologia *gyakorlati hasznáról* kivánjuk megjegyezni, hogy a graphologia alkalmazása nemcsak sikeres mód arra nézve, hogy az *okmányhamisitást* bebizonyitsuk s igy a hamisitó nyomára vezessünk (mint ez már megtörtént), hanem történelmi becscsel biró irományoknál is tekintet alá eső szempont.

Ezenfelül a graphologia nagy befolyást gyakorolhat a gyermekek szellemi irányának ismeretére is, mert elegendő fogantyut nyujthat bizonyos körülmények között arra, hogy hajlamaik, tehetségeik, természetes ösztöneik irányát kitapogatva, a szükséges mederbe terelhessük.

RÁSKÓ BÉLA.

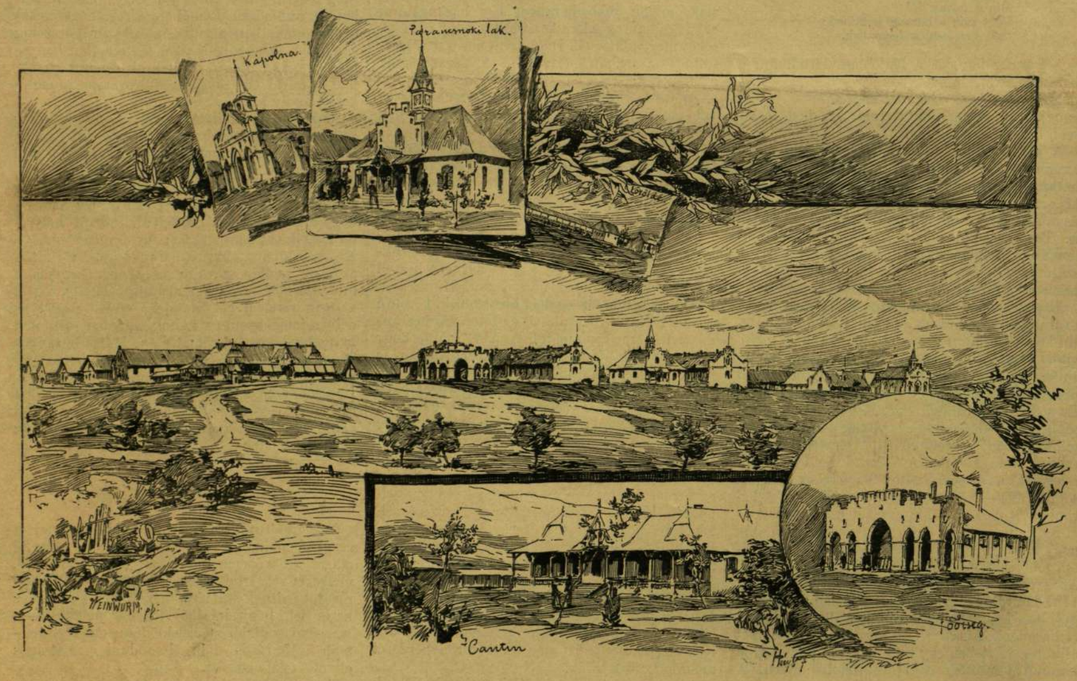

A M. KIR. HONVÉD-SÁTORTÁBOR NYITRÁN.

EGYVELEG.

* **A pirositó** ára, melyet az Egyesült-Államokban élő nők és leányok arczfestésre évenkint kiadnak, egy statisztikus számitása szerint elegendő volna arra, hogy évenként 300—300 dollár költséggel 37,000 házat fessenek ki vele.

* **A rossz térjeket** nejök kivánságára egy 1793-ban kelt bajor rendelet folytán javitásul 4, 6 vagy 8 esztendőre kényszerrel sorozták be a katonasághoz. A rendelet még most sincs eltörölve, de az asszonyok fájdalmára már nem alkalmazzák.

* **Sok verést szenvedett ember** halt meg közelebb 60 éves korában egy stiriai kórházban. Mint katona 30,000 ütést kapott büntetésül. 13-szor szökött meg s tiz esetben 300 katona között kellett vesszőt futnia, három esetben csaknem belé is halt.

* **Elővigyázat.** XIV. Lajos egy nap udvaronczai társaságában a király mindenhatóságáról beszélt. Guiche gróf bátorkodott megjegyezni, hogy ennek is vannak határai. A király azonban szenvedélyesen félbeszakította: «Ha azt parancsolom önnek, hogy ugorjék a tengerbe, rögtön habozás nélkül tartozik engedelmeskedni.» A gróf nem felelt semmit, de az ajtó felé sietett. Csodálkozva kérdé a király, hova megy? «Uszni fogok tanulni» volt a válasz. Lajos *hangosan felnevetett s más tárgyra vitte át a beszédet.*

Előőrsön.

A király a nép között.

A HADGYAKORLATOKRÓL.

KÉPEK AZ OSZTRÁK-MAGYAR HADSEREGBÖL.

Az idei magyarországi hadgyakorlatok, melyek a napokban vették Nyitrán kezdetöket, talán minden eddiginél fontosabb zárókövéül tekinthetők ugy a legénység harczképzettsége, mint a hadvezényletmagasabb feladatai szempontjából annak a fejlödésnek, melyet az osztrák-magyar hadsereg 1868 óta tett. Mindenki tudja, hogy abban az irányban, melyet a monarchia belpolitikai viszonyai a kiegyezés és az 1866-iki vereség után vettek, egyszersmind védelmi rendszere is párhuzamos átalakuláson ment keresztül s uj alapokra lett fektetve, még pedig lényegében ugyanazon elvek szerint, melyek a győztes állam hadszervezetében is irányadók voltak. Első ezek között és legjelentékenyebb az 1868-iki törvényczikk által megteremtett általános hadkötelezettség, melynek értelmében a monarkhia mindkét felében minden 20-adik évét elért egyén hadköteles s hadkötelessége 12 évre terjed, melyből három év tényleges szolgálatban a sorhadnál, a következő hét év pedig tartalékban töltendő, mely idő alatt az illető behivható szolgálattételre szükség esetében, s ha a hadsereg hadilábra állitandó volna; végre az utolsó két év a honvédségnél töltendő ki.

Ezt a szervezetet kiegésziti még az ujabban megszavazott népfölkelési törvény, melynek rendelkezése szerint a népfölkelést két osztály képezi. Az első a kiszolgált katonák fiatalabb korosztályaiból áll s póttartalékul szolgál a sorhadnak és honvédségnek. A második, mint a tulajdonképpeni népfölkelés, a tűzhely védelmére szolgál, s a 38-ik életévtől a 42-ik életévig terjedő alkalmas egyénekből áll. A különbség, mely a népfölkelésnek a monarkhia két felében fennálló szervezete közt létezik főképen abban áll, hogy a Lajtán innen a számos zászlóaljak felállitásán kivül a huszár-századok alakitására is gondot fordítanak.

Megjegyzendő, hogy nem minden évben jut minden szolgálatképes egyén sorozás alá. Az ujonczjutalék ugyanis kerek számban csak 96,000 embert tesz ki, s ez a két államfél közt akkép oszlik meg, hogy Magyarország mintegy 5000 emberrel állit csak kevesebbet, mint Ausztria. Jól kiképzett egyénekből ezenkivül egy póttartalék képeztetik, mely tiz év alatt nem lehet erösebb, mint egy évi ujonczjutalék. Végre az általános védelmi kötelezettség arányosabb megosztása czéljából a védköteles, de szolgálatképtelen egyének hadmentességi adó alá esnek, melynek elnevezése, valamint magassága és kulcsa a monarkhia mindkét felében különböző. Az ily módon befolyt pénz a katonai özvegyek és árvák, ugy a rokkantak ellátására fordittatik.

A hadsereg egységének megóvása, daczára a politikai dualizmusnak, abban jut kifejezésre, hogy a kiegyezési törvények a hadügyet a «közös ügyek» közé emelték. Az összes fegyveres erő legfőbb hadura ő felsége a király, kit egyszersmind a háboru vagy béke feletti döntés joga is egyedül illet meg, mig a hadügyi költségek és az évi ujonczjutalék megszavazásának joga a monarkhia mindkét felében az alkotmányos parlamenti testületeknek van fenntartva. Szintügy a monarkhia mindkét felében külön honvédelmi miniszterium vezeti a honvédségre és népfölkelésre vonatkozó ügyeket. De a közös hadsereg legfőbb igazgatása szintén a bécsi közös hadügyminiszter kezében összpontosul, a ki viszont a delegációknak felelös.

Mindkét honvédség, úgy az osztrák, mint a magyar, alkotmányszerü külön állást foglal el ugy egymástól, mint a közös hadseregtől, s mozgósitásuk különösföltételekhez van kötve. Mig tudniillik a közös hadsereg mozgósitása egyenesen a legfőbb hadurtól, ő felségétől függ, addig a honvédcsapatok csak az illető képviselő-testületek felhatalmazása mellett rendelhetők túl az ország határain, a tiroli és voralbergi vadászok pedig épen nem. Ehhez a különálláshoz képest szervezték sem függ a közös hadseregtől a honvédcsapatoknak; kereteik, melyek a monarkhia mindkét felében egy honvéd-főparancsnok alatt állanak, már békeidőben is fennállanak s a legénység nem csak a kiszolgált tartalékosok utolsó két évéből kerül ki, hanem külön is sorozta tik rövid szolgálatidőre.

A monarkhia nemzetiségi összetétele s politikai dualismusa természetesen nem marad visszahatás nélkül a védrendszerre sem, s ez legelső sorban a vezénylet kérdésében érvényesül, mely legtöbb vitára szolgáltat alkalmat. A magyar honvédségnél a vezénylet nyelve és a szolgálati nyelv természetesen magyar, de a közös hadseregnél még mindig ragaszkodnak az egységes, azaz német szolgálati nyelvhez, s minden változtatás, melyet ezen tenni akarnak, erös akadályokba ütközik. Mi több, a közös hadügyminiszter csak legközelebb is szigoru rendeletet bocsátott ki az ellen, hogy a fegyver- és szolgálati szabályzat német megjeléseit az ezred nyelvére tegyék át. De az egységes nyelv keresztülvitele azért sokkal több nehézségbe ütközik, semhogy bizonyos elnézést ne volnának kénytelenek gyakorolni ebben a pontban.

Német gyalogos. Vártüzér. Vadász. Magyar baka.

KÉPEK AZ OSZTRÁK-MAGYAR HADSEREGBÖL.

Sokkal általánosabban éri a panasz e tekintetben a tisztikart és annak szellemét. Az osztrák tisztikarnak korábbi időkben nem egyszer és nem alaptalanul lobbantották szemére a nem elegendő tudományos képzettséget. Ma ez másként van, sőt tán az ellenkező véglettel kell számolnunk. Számos kadét-iskola, köztük külön a tüzérség és mérnökkar czéljaira, készíti elő az ifjakat pályájokra. De még a tiszt is különböző tudományos vizsgák letételének van alávetve a magasabb tü-

A HADGYAKORLATOKRÓL. — Hidverés a király és a vezérkar jelenlétében.

zérségi és mérnökkari tanfolyamoknál, sőt a századosnak is meg kell birkóznia még a törzstiszti tanfolyammal, mielőtt tovább mehetne. Ez a rendszer, melyhez képest az előléptetéseknél is nem a szolgálati idő vétetik zsinormértékül, hanem az elméleti ismeretek nagyobb mértéke, nem épen alkalmas kedvező hangulatot kelteni a mellőzötteknél s gyakori támadásokra szolgáltat okot. E támadások egyik legmérgesebbike volt az, melyet nemrég «egy tényleges szolgálati viszonyban levő, magas rangu osztrák tiszt» röpirat alakjában adott ki s mely annak idején nagy feltünést keltett.

A röpirat, mely sok megszivlelendő igazságon kivül kétségkivül nem csekély számu tulzásokat is tartalmaz, az osztrák tisztikarról többek közt ezeket irja: «A tisztikar általános érzülete sem nem osztrák, sem nem magyar, sem nem szláv, hanem egyszerüen dinasztikus. A császárt szolgálják, ki nekik kenyeret ád, s ki nekik tábornokai és más parancsnokai által parancsoltat. Csakhogy az általános érzületnek ez a felületessége utóbbi időben bizonyos csorbát szenvedett, először a tartalékos tisztek szabadabb gondolkodásu elemei által s másodsorban, és ez még sokkal veszedelmesebb, az elharapozó szocziálismus által, melynek a tisztikarban is vannak hivei. Természetesen e tisztek nem tartoznak szocziálista egyletekhez, de «in foro interno» meg vannak győződve a szocziálista tanok igazságáról. E jelenség legtöbb nyoma kisebb helyőrségeken található, hol az egyedül álló tiszt, vagy legföllebb kettő, három, idegen nemzetiség közé üzetve, önmagára van utalva s az unalomnak és elmélkedésnek áldozatul dobva. Igy áll a dolog a cseh dragonyostiszttel Erdélyben vagy Magyarországon, *a magyar huszártiszttel Galicziában vagy Morvában*, a felső-ausztriai gyalogsági tiszttel Boszniában, hol sem társadalmi kört magoknak nem találnak, sem a népesség nyelvét nem birják. — Mi marad tehát hátra? Vagy az ivásban keresnek vigasztalást (főként az idősebbek), vagy pedig könyveket hozatnak magoknak — s igen gyakran a legállamellenesebbeket. Másfelől az intelligens osztályok ujságolvasása is annyira elragad a tisztekre, hogy napi szükségletökké válik, s a hirlapok szabad beszéde nagy kedveltségre jut a fellebbvalóik által elnyomottak között. Fontos tényező gyanánt kell még végül fölvennünk a tiszti körökben mindjobban terjedő proletáriatust, mely már borzasztó mérveket kezd ölteni. A polgári pályák jövedelmezőségének összehasonlitása a katonai pályákkal, sem arra való, hogy elégedettséget szüljön s záradékul még a katonai coelibatus teszi fel a koronát e bajokra.»

A mi a katonai pálya jövedelmezőségét illeti, szemben a polgári pályákkal, abban határozottan nincs igaza a szerzőnek, mert számszerüleg bebizonyitható a katonatisztek jobb fizetése, szemben a megfelelő rangfokozatu állami tisztviselőkkel, legalább a monarkhia innenső felében. A mit a tartalékos tisztek, és az elszigeteltebb helyőrségek tisztjeinek szabadabb gondolkodásáról mond, abban lehet némi igaz, de kérdés, vajjon hátrányára válik-e a hadsereg közös szellemének? Hanem hogy szoczialista huszártisztet látott volna valaha a «magasrangu tiszt», az az olyan csodák közé tartoznék, melyben józan ésszel mindenkinek kötelessége kételkedni. Az osztrák-magyar hadseregben, bizvást el lehet mondani, nyoma sincs az orosz hadsereg nihilizmusának, s ezért a koczkáztatott állitásért méltán rótták meg a röpirat rejtélyes szerzőjét.

De térjünk vissza hadseregünk összetételére és szervezetének elemzésére. Az egyes csapatnemek magasabb taktikai összetételei a századok, escadronok és ütegek, a zászlóaljak és ezredek, a dandárok s gyalog- és lovas hadosztályok. Háboru esetében több hadosztály egyesül hadtestte. Hadseregünk jelenlegi békeállománya, mely mindig tiz évre állapittatik meg, 1889-ig 20.088 tiszt, 268,419 ember, 50362 lóval és 766 ágyuval. Ebből esik a közös hadseregre 15942 tiszt, 251,214 ember, 48.679 ló és 766 ágyu, az osztrák honvédség kereteire 574 tiszt, 3522 ember, 167 ló; a magyar honvédségre 1264 tiszt, 7429 ember, 1516 ló.

Háború idején a hadsereg, melynek csapategységei nem szaporodnak, még jelentékenyen erősbül, ugy hogy tisztjeinek száma 26.715-re emelkedik 778,889 emberrel, 188.224 lóval, és 1679 ágyuval. E számból esik a gyalog- és vadász-zászlóaljakra 11,711 tiszt, 541,234 ember; a lovasságra 2337 tiszt, 61,582 ember, s 61,295 szolgálati ló; a tábori tüzérségre végül 209 ütegben 1588 tiszt, 62,578 ember s 52,293 ló. Az osztrák honvédség külön kitesz 2870 tisztet, 132,032 emberrel, s a magyar honvédség 2916 tisztet 118,870 emberrel és 12,814 lóval.

Feltünő az ágyuknak csekély száma, ugy a béke-, mint a háboru-állományban. Sokan a tüzérség általános szervezetét is sok tekintetben kifogásolják. De ennek legfőképeni oka a pénzhiány, melylyel mindkét államfélnek küzdenie kell s mely lehetetlenné teszi a tüzerség kellő szinvonalra fejlesztését. Az ágyuk azonban kitünőek, sőt a lövedékeket a németek is tőlünk vették át, kiknek különben ágyuik is sokban hasonlitanak a mieinkhez, csak a cső anyaga más nálunk, az úgynevezett aczélbronz, feltalálójától, a több év előtt magát kivégzett Uchatius tábornoktól, Uchatius-bronznak is neveztetve. Az Uchatius-bronz nem az aczél és bronz öntvénye, a mint nevéből lehetne következtetni, hanem oly bronz, mely különös kezelés által aczélszerü tulajdonságokat nyer. Különösen nagy foku szilárdságot, keménységet és ruganyosságot.

Nagy érdeme volt hadügyünk ujjászervezésében és fejlődésében a volt közös hadügyminiszternek, Kuhn bárónak, a ki jelenleg táborszernagy és grúczi kommandirozó. Utána, mint tudva van, 1876. óta gr. Bylandt-Rheidt táborszernagy állott az ügyek élére és folytatta a megkezdett munkát. A közös hadügyminiszterrel egyenrangban és közvetlen ő felsége alatt áll a had=ereg fő-felügyelője, Albrecht főherczeg, az asperni győző elsőszülött fia, ép oly tudományos, mint gyakorlati képzettségü katona, kit sulyos családi balesete (leánya tudnillik az égő czigarettől lángot fogva, megégett) időnek előtte megöszitett és megöregitett. Ő, a sok csatában kitünt hadvezér intézi a jelenlegi hadgyakorlatokat is.

A hadsereg tisztikarának personáliával összefüggő ügyek vezetésének élén álló katonai iroda feje egy főhadsegéd. E hivatali állás természetesen nagy személyes bizalmat tételez fel ő felsége részéről s azért jelentékeny befolyással is bir. Évekenát a sokat emlegetett és sokat gáncsolt Grünne gróf lovassági tábornok, a király egykori legbizalmasabb embere foglalta el ezt az állást; de nem kerülhette ki személyes ellenségeinek azt a vádját, hogy a hadsereg legbefolyásosabb állásainak oly emberekkel való betöltése által, kik a veszély pillanatában feladatukra nem mutatták magokat rátermetteknek, ő idézte elő nagyrészt az 1859—1866-diki hadjáratok szerencsétlen kimenetelét. Utódja a főhadsegédi állásban Mondel báró lett, az egyetlen osztrák tábornok, ki 1866. jun. 27-én dandára élén Trautenaunál a poroszoktól győzelmet csikart ki, s később Blumenaunál hat órai véres harcz után is becsülettel megállta helyét. Érdekes följegyezni, hogy utóbb Mondel báró, nem rég bekövetkezett haláláig, egyik legőszintébb szószólója és elősegitője volt a német-osztrák-magyar barátságnak úgy politikai, mint katonai téren. Jelenlegi utóda a táborkar volt főnöke, a német születésü báró Beck altábornagy.

Ha hadseregünk szinvonalát a vezetés és a hadvezéri képességek szempontjából vizsgáljuk, nem szabad kifeledünnk az első rendű tényezők sorából gr. Pejachevich budapesti főhadparancsnokot sem, a volt lovassági főfelügyelőt, ki még mint ezeredes a hires Lichtenstein-huszárok élén Jicsinnél a porosz gyalogság ellen intézett roham alkalmával vesztette el jobb karját. A lembergi főhadparancsnok, Würtemberg herczeg táborszernagy is sokra hivatott hadvezér hirében áll, ama szerencsés expedició óta, melyben magát Boszniában kitüntette a vezetése alatt álló hadosztálylyal. Ép ugy a horvátországi zavargások elnyomója, Ramberg báró lovassági tábornok, az uj lovassági főfelügyelő, a felszemü Appel báró, stb. stb. Az uralkodóház ifjabb tagjai közül ma már Rudolf trónörökös és János főherczeg is egy-egy hadosztályt vezetnek. A trónörökös nem egy hadgyakorlatnál adta már bizonyságát hadvezéri képességeinek. János főherczeg egyike a monarkhia legtudományosabb katonáinak, a kire a jövőben mindenesetre szinten nagy feladatok várnak. —*n*—

A NYITRAI HONVÉD-SÁTORTÁBOR.

A honvédség szervezetéhez képest béke idején az év legnagyobb részén keresztül a gyalogságból minden zászlóaljnál csupán egy szakasz létszámának megfelelő «*keret-század*», a lovasságból ezredenkint négy «*század-keret*» áll fenn. Ezen keretek elhelyezésére tehát nagyobb állandó épületek nem igényeltetnek az egyes állomásokon, csak az ujonczok és a tanzászlóaljak kikepzése idejében áll elő időnként a szükség nagyobb elhelyezésekre, főkép pedig az évenkénti őszi fegyvergyakorlatok alatt, midőn az egész létszámnak majdnem fele behivatván, kisebbnagyobb csapat-testekbe összevonatik. Ilyenkor nemcsak az összpontositott csapatok elhelyezése, de maga a hadgyakorlat lényeges czéljainak érdekéből is: állandón szükséges és kivánatos volna, ha ilyen minden kerületben egy létesittetnék, mert az egy és ugyanazon kerület lötelékéhez tartozó első [1]vonalbeli gyalogság a megfelelő lovassággal egy hadosztályt képez, mely mozgósitás esetén s ennélfogva békében hadgyakorlatok alkalmával is, alakuláskor tüzérséggel, segédcsapatokkal s intézetekkel kiegészitve magasabb rendü harczászati és közigazgatási alapegységet képezend. Igy létesittetett a honvédség fejlődésével már 1874. évben a kolozsvári honvéd-kerülethez tartozó *marosvásárhelyi*, 1876. évben a kassai kerülethez tartozó *kassai*, 1877. évben a szegedi kerülethez tartozó *lugosi*, 1880. évben a székesfehérvári kerülethez tartozó *pécsi* és 1883. évben a pozsonyi kerülethez tartozó *nyitrai* honvéd-sátortábor; úgy hogy ez idő szerint még csak a budapesti és a zágrábi kerületben hiányzik ily állandó tábor. Ez sem mult a honvéd-közigazgatás intézkedésein, hanem ily táborok s az azokhoz tartozó harczászati lövöldék és gyakorlóterek megszerzése, valamint a terjedelmes épitmények létesitése a honvédelmi tárcza korlátolt javadalmazása mellett rendszerint csak a községek vagy magánosok anyagi támogatásával történhetik.

Az eddig létesitett táborokhoz a szomszédos városok, kivált pedig Pécs sz. kir. város közönsége jelentékeny áldozatokkal járultak. A *nyitrai tábor* létesitéséhez adott a város közönsége 10,000 frtot, a megye 6,000 frtot, az esztergomi érsek 5000 frtot, a nyitrai püspök 20,000 frtot és a zsidó hitközség 1000 frtot, összesen 42,000 frtot, továbbá ingatlanokban a honvédség örökös használatába, csak a tulajdonjog elismerésének kikötése mellett, átengedtetett: az esztergomi rk. főkáptalan részéről a gerencséri határban gyakorlótérül 20 hold és a lőtér kiegészitésére való terület; ugyancsak a nyitrai rk. káptalan részéről Kistornyos puszták tábortelkül és lőtérül mintegy 44 hold, stb.

Mérsékelt haszonbérfizetés mellett pedig az esztergomi rk. főkáptalan részéről, 5 frtjával holdja, tábor és gyakorlótérül 45 hold szántóföld; 1 frtjával pedig 12 hold legelő azután Gerencsér község részéről 80 frt évi bérösszegért 10 hold; végre a nyitrai rk. káptalan részéről Mertinko domb oldalában tábor és gyakorlótér kiegészitéseül szintén 80 frt évi bérért 10 hold. Igy nyeretett összesen 143,878/1600 hold terület a növénydús és tölgyerdővel koszoruzott Zobor hegy déli tövén.

Itt a nyugoti részen áll a sátortábor, a Nyitra folyó által majdnem teljesen körülzárt s a jobb partról felmagasló sziklacsucson emelkedő káptalani templommal és püspöki rezidencziával koronázott ős város átellenében.

Nyitra városból az aranyos-maróthi országuton, az áthidalt Nyitra folyó völgyén áthaladva mintegy 2 klm távolságban érjük el a kis fensikot, hol a tábor elterül. A szilárd épitmények láttára valami gyarmatnak vélnők e tábort, mely nyugatról kelet felé két utczával három épületsorra oszlik. Északról délfelé az egyes épületek közötti távolságok képezik a keresztutczákat, hol jó ivó vizű kerekes kutakat is ástak. Az előtérben csak 2 kisebb épület áll s ez képezi az első vonalat. Az északi szárnyon van a zászlóőrház, a délin pedig a helyreállitott kápolna. A második vonal középső soráből három épület magaslik ki, nevezetesen a *főparancsnoki pavillon*, hol legközelebb ő felsége szállva volt, s innen két oldalt áll a két tiszti pavillon, mindenike 22 szobával; az északi sorban a *kantinépület* tekepályával, a déli sorban pedig a gyöngélkedők épülete 2 tiszti és 30 legénységi betegre, egy altiszti lakással s mellékszükségleti helyiségekkel. Az elősorolt két első vonalbeli épületek nyers téglafalakból, kellő támpillérekkel, román stylben, szilárdan és csinnal alkotvák. Ezektől 25 méter távolságban következik a 3-ik, 4, 5, 6 és 7-ik vonal 20 méter távolsága egymástól; minden vonal a három sorbeli gyalogsági köz-sátrakkal, a 3-ik vonalbeli három első sátor mindegyike 12 altiszt és 188 legény állandó vagy téli elhelyezésére, szintén teljesen nyers téglafalból épült. A többi négy sorbeli 12 sátor csak erős deszkafalból kő alapzattal készült, mindenike 4 altiszt és 196 legény elhelyezésére való. A tábor hátterét képező szakasz ezekből áll: egy markotányos bódé, tjszti lóistálló 32 lóra s 16 ápolói fekhelylyel. Északfelé van három lovassági sátor, mindegyike közepén 96 huszárnak fekhely, jobbra-balra pedig ugyancsak 96 lóra való állás, végül a szénatartó pajta, kovácsmühely s a lovassági legénység konyhái, lovarda stb. Déli oldalt a töltényraktár, a gyalog-legénységi konyhák szegélyezik a sátort, mely e szerint összesen 96 tisztre, 3034 legényre és 320 lóra való helyet ád.

A tábor épitésére tényleg a következő kiadások tétettek. A házilag beszerzett tégla- és kőanyagokért fuvar és munkabér 42,706 frt 50 kr., Gregersen G. épitészeti vállalkozónak fizettetett a szerződésileg megállapított dijak szerint 207,203 frt 80 kr. és a pótmunkabér 2,250 frt, összesen csak 252,160 frt 35 kr.

Ezen eredmény még kedvezőbbnek mutatkozik, ha tekintetbe veszszük, hogy a tábor-telep déli részének nagyon lejtős voltánál fogva az épületek alapzata és szilárd lábozata közel 50,000 frtba került. A lövölde-épület s berendezése egészben házilag állittatván elő, mindössze csak 3984 frt 64 krba, igy a táborban utólag előállított fürdő is csak 383 frt 93 krba került.

A VESZPRÉMI TŰZVÉSZ.

E nyár folyamán borzasztóan gazdag aratása volt hazánkban az elemi csapásoknak. Tűz és viz, jégeső és aszály szövetkeztek, hogy az ország egyes vidékeinek lakosságát koldusbotra juttassák. Különösen a nagyobb tüzesetek sorozatának vége is alig akart szakadni s évtizedekre kell visszamennünk, hogy az elemi csapások e nemében oly megdöbbentő számmal szerepeljen a statisztika mint ez idén.

Legujabban Veszprém pusztulásának szomoru hire szaporitá meg ezt a gyászkrónikát. Kétszáz épületnél több lett a tüz martalékává, mely nagy méreteit a tüzvésznek csak ugy érthetjük meg, ha Veszprém városának képét közölve, a város fekvésével is megismertetjük az olvasót.

Veszprém négy halomra, négy kőhegyre van épitve még a római uralom idejéből. Az egyik halom a *várhegy*, mely egykor köröskörül nagy völgygyel, meredek melyedéssel volt körülvéve, most azonban a mult század óta a piacz felől kényelmesen be lehet kocsival is menni, miután a piacz felőli mélyedés eltöltetett. A *várhegyen* van a megyeház, törvényszék, szolgabiróság, püspöki lak, 11 kanonoki lak, plébánia, deficientia, a kegyesrendiek zárdája, temploma és főgymnáziuma, a püspöki székesegyház, a szeminárium, a Szent István korából eredő Gizella-kápolna, a városi őrtorony és tüzoltótelep s néhány magánépület. A vár maga külön városrész.

A vártól keletre, ettől nagy völgygyel s részben a *Séd* vizével elválasztva fekszik a *Cserhát* nevü városrész egy összefüggő fensikon a *nagy piaczczal*. Itt van a gabnavásártér, a lutheránus templom, a zsinagóga. Ezen át vezetnek ki az utak Zircz, Várpalota, Almádi fürdő és Balatonfüred felé.

A vártól délre egy beépitett mély völgyön túl fekszik a *Jeruzsálemhegy* nevü városrész, melyen az angolszüzek temploma és zárdája s a kálvinisták temploma fekszik. Ezen vezet ki az ut Nagy-Vásonykő felé.

A vár, Cserhát és Jeruzsálemhegy közti völgyben fekszik a *belváros* a belső piaczczal, a városházzal, az uj megyeházzal, a főispáni lakkal, adóhivatallal, takarékpénztárral, hitelegyletekkel, gyógyszertárakkal, a szürke nének zárdája templomával, az Anna-kápolnával, a kórházzal, püspökkerttel, stb.

A vártól éjszakra mély sziklavölgyek és a Séd vize által elválasztva fekszik a *Temetőhegy* nevü városrész egy magas fensikon. Itt vannak a Dávid-árvaház, a temetőbeli Hermina-kápolna, egy árpádkori zárda romjai, stb. A hajdan gazdag csapók és szürszabók, a timárok, cserzők, tobakok, saruvargák gelencsérek stb. főleg e városrészt lakták, ma szegényebb sorsú kisiparosok és kisgazdák telepe. Ebből égett le 12 utcza közel 200 épülettel, inségre juttatva közel másfélezer lelket.

Kutjai Veszprémnek minel kevesebb számban s ezek is mind a völgyekben vannak s többnyire forráskutak. Fent a várban a püspöki palota előtt van egy kút, melynek vizét elmés malomgépezet hajtja fel a Séd folyóból. Ugyane püspöki kút ereszti le feles vizét a piaczon levő kaszinó-kútba is. A Cserhát, Jeruzsálemhegy és Temetőhegy városrészek magas fensikon fekűsznek, ezeken hát kutnak, vizvezetéknek, forrásnak nyoma sincs s a háztartáshoz szükséges vizet a völgyekből szállitják fel. Hogy tüzveszély esetén mégis legyen viz, a város természetes czisztornákat, tómélyedéseket tart fenn ezeken, melyekben a megszaladt esővizeket gyüjti össze és őrzi gondosan, hogy pajkos emberek ki ne ereszszék. De oly szárazság, mint az idei, nagyon kiaszalja ezeket s főleg e körülmménynek tulajdonitható, hogy a lelkes veszprémi nép oly nehezen tudott ura lenni a borzasztó tüzveszélynek.

A városi képviselő-testület gyülésében a polgármester meghatott hangon rajzolá a *Temetőhegy* városrész elhamvadásának körülményeit. Leégett 107 lakóház, 53 gazdasági és több melléképület s az összes kár 170 ezer ftra tehető. A pusztító vésznek egy gyermek élete is áldozatául esett. A leégettek a szabad ég alatt tanyáznak s a közrészvét igyekszik nyomorukat enyhiteni. A veszprémi káptalan 500, a vöröskereszt-egyesület 300 frttal nyitotta meg az adakozások sorát, mely utóbbi gyüjtést is nyitott s azokat a «Vöröskereszt-egyesület igazgatóságához» (Budapest II. ker. láncshid-utcza 1. sz.) kéri inteztetni.

A *Die Thumkirchen.*
B *Das Schloß und Vestung.*
C *Die Obere Stadt.*
D *Das Franciscaner Closter.*
E *Das Landtheau.*
F *Das Stadt-Thor.*
G *Die Vntere Stadt.*
H *Die Pfarr-Kirchen*
I *Ein öde Kirchen und Freithoff.*
K *Ein luſtiges Wäldlein dabey.*
L *Ein kleiner Fluß von der Neytra.*
M *Ein groſſer Wald vor Neytra.*

NYITRA A XVII. SZÁZADBAN. (ORTELIUS MUNKÁJÁBÓL.)

NYITRA KÉPE A XVII. SZÁZADBÓL.

Nyitrának itt közlött érdekes képe a hires Ortelius munkájából, helyesebben az «Ortelius Redivivus Continuatus» II. részéből való. A munka maga 1665-ben készült ugyan, de kétségtelen, hogy képe Nyitráról régibb s legalább is az 1620—1640 közti évekből, Telegdy nyitrai püspök idejéből való.

Ez egyúttal Nyitra többi képei közt is a legjobb, legkorrektebb.

Az első benyomás, a mit ránk e kép tesz, az, hogy maga a város csak igen kevés házból áll s azok is nagy területen széjjel vannak szórva. Ez pedig nem is a rajzoló fantáziájának szüleménye, de maga a szomorú valóság. A rajzhoz közelálló, sőt egykorú adóösszeirásokból konstatálható a házak gyér volta Nyitrán. A XVI. század végétől számuk rohamosan kevesbedik.

1598-ban van 153 ház, 1600-ban 126 ház, 1601-ben 104 ház, 1602-ben 93 ház, 1603-ban 62 ház. Adataink itt ugyan megszakadnak, de ha felvesszzük Nyitrának Bocskay alatt 1605-ben s Bethlen alatt 1620-ban történt pusztulását, bizony 60—70 házzal többet föl nem vehetünk, mint a mennyit látképünkön is összeszámithatunk.

A rajzoló betükkel tüntette föl Nyitra nevezetesebb pontjait. A háttérben az *M* betüvel jelzett davarcsányi tölgyes sötétlik. Az *A* betü a nyitrai székesegyházat jelzi, mely a mai Nyitrának is legszebb épülete. Abban a formában, melyben a képen látható, Telegdy János nyitrai püspök restaurálttatta 1621 után. A *B* a belső (fellegvár) s a külső várat mutatja. A vár egyes pontjainak neve is ránk maradt. Az északi bástyát «tormosi» bástyának hivták, mert Tormos falura néz, a délit «szegelet-bástyának», az északnyugotit pedig «czeltoronynak» hivták, a legalkalmasabb pont lévén az ágyuzásra.

A várból erős kőfal húzodott le a várhegy aljáig, körülfogván az egész felső várost, melyet a rajz *C*-vel jelez. Legalul *F* alatt a város kőkapuja látható, az egyetlen út melyen a felső városba lehetett jutni. A felsőváros, vagy mint mondják, «váralja» volt Nyitra legfélteltebb része, ezért is volt körülkeritve. Itt lakott az intelligenczia, a kanonokok, a nemesek és a vagyonosabb polgárok. Itt volt a D-vel jelzett ferenczrendiek zárdája, melyet szintén Telegdy püspök emelt. Az *E* betüs bástyaszerü épületet képünk «landthaus»-nak nevezi, a mi nem egyéb, mint Nyitramegye háza, hol gyüléseit tartotta s törvényszéket szokott ülni. E megyeház 1550 táján még Bornemissza Imre deák háza volt, de átmenvén a megye birtokába, a XVI. század végén bástyamódra megerősittetett, oltalmul a szakadatlan török becsapások ellen.

Ott, hol a rajzon a *G*. betü látható, terül el az alsóváros, szegenyebb mesteremberek, taksás nemesek, jobbágyok városa. Az egész területet a képen látható Nyitra folyó s annak egy *L* betüvel megjelölt ága, a Kis-Nyitra (Nyitricska) fogja

körül. Gyér házai fák és ligetek (lásd *K.*) közt vannak elszórva. Temploma kettő van: A *H.* jelzetű plébánia-templom, mely ma is látható Nyitrán s még az Árpádkorból származik; a másik az *L.* betűs temető-templom.

A plébánia-templom mögött s a Nyitra vizén túl látható házak Nyitra elővárosát, Párutczát alkotják. Ez csak közel fekvésénél fogva tartozott Nyitrához, jogilag külön terület volt, még pedig nemesi birtok. A rajz ezen a helyen egy tornyos épületet tüntet elénk, mely nem egyéb, mint Párutczának a szent királyról czímzett ősrégi temploma.

A mi most már ez időben Nyitra lakosainak számát illeti, arra nézve igen kevés adatunk van. A felsővárosban 26, az alsóban 20, Párutczán pedig 7 nemes volt. Az alsóváros mesteremberei közül volt: 2 molnár, 2 aranyműves, 7—8 szabó, 4—5 gombkötő, 10—12 takács, 7—8 csizmadia, 4—5 asztalos, 4—5 lakatos, 2 kardcsiszár, 1 szűcs, 7—8 varga, 10—12 mészáros. A jobbágyok, zsellérek számáról nincs semmi adatunk.

Az összes lakosságot, ezen adatok alapján, a mai viszonyok közt, 70 mesterember után 1500—2000 emberre becsülhetnők, de a XVII. században, mikor a mesterember egy egész nagy vidék számára dolgozott, számukból a lakosságra következtetni nem lehet. Nem marad más hátra mint a képünkön látható házak száma után indulni, melynek hitelét már fentebb bizonyítottuk. Az ott látható 60—70 házat vevén föl, egy házra pedig átlag 10 embert, Nyitra lakossága a XVII. század közepén 600—700 főből állott. Meg kell említenünk végül, hogy e 60—70 ház kilencz utczára volt osztva, neveik: Nagyutcza, Középutcza, Szent-Mihályutcza, Szent-Andrásutcza, Révutcza, Káptalanutcza, Gyürki-utcza, Barátok utczája és Vikárius utcza.

E sok utcza árulja el, hogy Nyitrának azelőtt három annyi háza és lakosa lehetett, mint képünk keletkezésekor.

Tagányi Károly.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Arany János hátrahagyott Iratai és Levelezése. — Ráth Mór nagy érdekű vállalatából megjelent a IX. és X. füzet, mindkettő a hátrahagyott költeményeket folytatja és pedig a 14—21 íveken. A két füzet kezdetén veszszük a Csaba-trilogia fennmaradt töredékének a végét — az első, nibelung-alaku kidolgozásban; továbbá az utolsó kidolgozás, fenmaradt részleteit — a trilogia második részének két első énekét, alexandrin-alakban s az egész trilogia két rendbeli tervvázlatát. Rendkivüli érdekű, s még igy töredékben is nagybecsü dolgozat. Az első (nibelung-alaku) kidolgozásban a negyedik ének (Attila terítőn), a második kidolgozásban a két első ének, a Jóslat és Detre udvarlása, a Buda Halála hangjában s annak folytatása. Minden sor lelki örömmel és fájdalommal tölt el; örömmel a bevégzett művészetért, melylyel irva van, fájdalommal hogy befejezetlen maradt. — Ezt három nagyobb töredék követi, elkezdett, tervben kigondolt, de befejezetlen maradt epikai *elbeszélések* töredékei. «Az utolsó Magyar,» — az Álmos által Etele földére, ősi örökébe vezetett nemzet Etel (Volga) vize mellett visszamaradt részének viszontagságai, a szomszédokkal való folytonos harczai, egy mély sziklavölgybe elvonulása az Uj-Magyarországból Julian pap által (IV. Béla korában) kapott izenet rövid elbeszélése után — az ott maradottak öreg vezérének, Ogmándnak ajkain, a cselekvény Nagy Lajos királyunk idejében, Dsiingiz tatár kán dúló háborúja korszakában nyilik meg. A költő e visszamaradt ágnak az utolsó emberig kipusztulásáról gondolt ki egy szép mesét, de az, fájdalom csak vázlatos feljegyzésben maradt; de a mi az előzményekből kidolgozásra jutott, az ország leirása s helyzete, az agg Ogmánd elbeszélése, Arany festői tömör előadásában, rendkivül szép és erőteljes. A forma négyes jámbusok, mint Keveháza, de nem szabályos strófákban. A második töredék, hasonló — vagy Katalin formájában, Eduának, a kún leánynak IV. (kún) Lászlóval való szerelme s ennek hütlensége miatti bosszuja, mely Eduára nézve is tragikus halállal végződik. Az iróí jog tiszteletben tartásával s annak védelme alatt, izelitőül ide igtatunk nehány sort, a hütlen László váró Édua töprengéséből:

A lépcső, mint kúszó növény,
Indul meg a hajlék tövén.
Fel a tetőre, hol kies
Szellő csapong, ha jő az est. —
Onnan tekinte ma tova
Árbocz leánya: Edua;
Szivében annyi édes emlék,
Halottiból ujjá-szülemlék:
Midőn bizvást ölelte át
Magyarhon legszebb férfiát,
László, a koronás királyt.
Az első néma sziv-csere,
A hosszu küzdés ingere,
Az arczon égő csába szók,
Az önfeledte szüzi csók . . . .
Ama fél dacz, fél engedés,
Ohajtva félt legyőzetés . . . .
Hosszú napok, rövidke éj,
Az oltva gyúló szenvedély
Mely, mint sebes tűz, oltva még
Hatalmasabb lángokkal ég:
Mindez megújult, — mert hiszen
László ma itt, László izen! —
De hát az egyszer eldobott
Sziv nem követel más jogot?
Vagy oly virág a gyönge nő
Szerelme, mely taposva nő?
Vagy úti sár, vagy úti por
S ahoz ragad, ki rátipor?
Vagy árnyék, mely nyomon követ,
Bár meg se lásd, bár föl se vedd?
Vagy lapta, mely, bár falra dobb,
Öledbe visszaszáll legott?
Vagy festett báb-arcz: egyre vig
Ha elvetik, ha fölveszik?
Vagy eb, mely a kegyetlen gazda
Lábához vonja életét,
Hogy, melyet a kin megszakaszta,
Kifújja hű lehelletét?
Ez-é a női szerelem?
E szenvedő, igénytelen?
Örömben élv, bánatba' kin?
Nyugodt *lemondás* ajakin? . . .
Egy szikra, melyet, mint hamu,
Őriz meg a sok évi bú,
S egy új lehelet lángra fú? . . . .

Igen! de e láng a *boszú* . . . .

A harmadik az *Oldöklő angyal* czímet viseli, s a Tatárjárás történetéből volna merítve, de a tatárok bejövetelének hirével félbeszakad mindjárt. Egy nász jelenet van csak leirva benne s a menyasszonytáncz mesteri rajza, mely a *magyar táncz* czím alatt, mint töredék már a költő előbbi kiadásaiban is megjelent az Elegyes holmik között. — E három töredéket követi a legnagyobb: a «Daliás Idők» (Toldi szerelmének első alakja) *négy éneke*, a *legelső kidolgozásban*: Lajos király álruhában a Rozgonyi-házban, a versenytorna a szép Rozgonyi Piroska kezéért, melyen Toldi legyőzi s megöli a cseh Holubárt, de szabálytalanul — a miért a király száműzi (kegyelemből) kedvelt bajnokát; Endre királyfi megölésének hire érkezik s Lajos a bosszuló nápolyi hadjáratra készül. E töredék befejezése még a következő füzetre maradt. — Arany e hátrahagyott kincseink gyűjteménye a legbecsesebb hagyomány, mit valaha költő nemzetének hagyott. Ráth Mór a hagyaték ritka becsének megfelelő díszes foglalványban nyujtja azt közönségének, mely azt hiszszük, szintén érdeme szerint fogja méltányolni tudni, a mit benne nyer.

A trónörökös könyve. Az «*Osztrák-Magyar Monarkhia irásban és képben*» czímü néprajzi vállalatból megjelent a bevezető kötet 17-ik füzete. «A monarchia alakulásának a története», melyet Zeisberg Henrik irt és Acsády Ignácz fordított, Mária Terézia, II. József és Lipót uralkodásáig haladt előre. A szöveget arczképek: Mária Teréziáé, gr. Lacyé, II. József császáré, Laudon grófé; emlékérmek, kézirások hasonmásai diszitik. A bevezető kötet gyorsasággal halad befejezése felé s a most folyó fejezettel végződik.

Jókai új szinműve. Jókai «A kőszivü ember fiai» czímü regényéből drámát irt «Keresd a szived» czím alatt. A nemzeti szinház drámabiráló bizottsága előadásra ajánlotta már tavaly; az előadás azonban elmaradt, s most gr. Keglevich István intendáns a koszorús költőhöz intézett levélben tudatta vele, hogy a darabot nem óhajtja előadatni. Állítólag azon akadt fen az intendáns, hogy a szinmű egy része a szabadságharczra esik. Az intendáns eljárását a lapok megtámadják és sértésnek tekintik a nagynevű szerző iránt, kinek fényes neve maga elég felelősség, s kitől föl sem lehet tenni, hogy a szabadságharczot úgy tárgyalná, mely bármely körben visszatetszést okozhatna. A dráma már megjelent a Révai-testvérek kiadásában, s elolvashatja bárki. A hirlapi támadásokra végre gr. Keglevich intendáns nyilatkozott, s azt mondja, hogy nem tartotta időszerűnek, sem a nemzeti szinház érdekében levőnek, hogy ez a darab szinre hozassék. «Ha a szerző megmarad azon kivánsága mellett, — úgymond — hogy darabja a nemzeti szinház szinpadján előadassék, akkor szinre fogom hozni.»

Uj zeneművek. Rózsavölgyi és Társa kiadásában a következő uj zeneművek jelentek meg: Két *kedvelt népdal* (A világon a legárvább én vagyok. Biró uram nagy panasz van). Énekhangra zongora kisérettel Huber Sándortól, ára 60 kr. *Villanyszikra*, polka Bánfi Sándortól, ára 60 kr. *Nyaralómban*, polka Rovácsek Páltól, ára 50 kr. Két *Valzer*, Kovács Leótól.

A nemzeti szinház jubiláris ünnepe. Augusztusban volt ötven éve a nemzeti szinház megnyitásának, de az ünnepély megtartását akkorra tűzték ki, mikor a fővárosi élet teljes pezsgésben van és az udvar is itt időzik. Az ünnepély összeesik az országgyülés megnyiltával s két estére, szept. 28-ikára és 29-ikére terjed.

A diszelőadás *Jókai* Mór prológját, az 1837-iki megnyitó előadás prológját, *Vörösmarty* «Árpád ébredése»-t és *Csiky* Gergely alkalmi szinmüvét tartalmazza. A nemzeti szinház összes tagjai játszani fognak, mint néma személyzet pedig az opera és népszinház személyzete fog közreműködni. Ot tagu rendező bizottság alakult Felekiből, Ujházyból, Nádayból, Bercsényiből és Nagy Imréből.

Az operaszinház játékrendje mübecs tekintetében is igen gazdagodott Wagner «Mesterdalnokok» dalmüvének betanulásával, melyet a nemzeti szinházban 1883 adtak elő. Wagner, ki oly sok gáncsnak volt kitéve életében, többé nincs az élők közt, az itélet elfogulatlanabb iránta, s alkotásait ma nyugodtabban és igaszságosabban tekintik. A dalmü-költészetben korszakot alkotott s a «Nürnbergi mesterdalnokok» egyike legnevezetesb müveinek. Vig opera de nem a könnyü, játszi melódiák fajából, hanem a legmagasb müvészi körbe emelkedik, és Wagner izmos tartalmassága az előadásra is nehéz feladatokat ró. Hogy énekeseink aránylag mégis jól beletalálták magukat, nem közönséges érdemök.

A dalmü legnehezebb szerepe: Hans Sachs, most is Odry kezeiben volt, ki alakitásával s énekével feladatának magaslatán állott. Dávid vargainas szerepét Pauli adta, ügyes komikummal. Láng Beckmesserje jellemzetes, jó alakitás. Elismeréssel szólhatunk Saxlehner asszony Magdalénájáról is. Uj volt Pogner szerepében Ney Dávid, izléses, kifejező énekével. Maleczkyné mint Éva, Hajós mint Walter lovag müködtek közre. A zenekar Erkel Sándor vezetése alatt jelesül teljesitette feladatát.

A népszinházban e hó 7-ikén a «Boccaccio» és «Fatinicza» szerzőjének Suppé Ferenczenek *Bellmann* operetteje került szinre, félig telt házban, félsikerrel. A népszerű bécsi szerzőnek Bécsben sem tudott zöld ágra jutni ez az operetteje, s ebben egyforma része van a szövegiróknak (West és Held) meg magának a zeneszerzőnek. A mese zürzavaros, hosszadalmas; sokféle szálaiból nehezen és lomhán bontakozik; a zene alig egy-két helyen vall mesterére, csak keresi, de nem találja meg a zenei forrást, s mindegyre korábbi operettejeiből merit a szerző, aki pedig elég gazdag volt eddig zenei gondolatokban

Hőse egy svéd költő, Bellmann (Horvát Arnold), kit honfitársai «svéd Anakreon»-nak neveztek, ép egy gazdag kereskedő leányával (Ligeti Irma) készül kézfogót tartani, midőn Ulla grófnő (Margó Czélia), a királyi kegyencznő, üldözve az ellenpárttól, hozzá menekül. Minden félreértés daczára, mely ebből keletkezik, Bellmann megvédelmezi és Ulla grófnőt átvezeti az ellenséges táboron, hol menyasszonya s annak szülői is vannak. A királyi kastélyban kettős jutalom vár reá: kinevezése királyi magántitkárrá és a gyanu eloszlatása után, menyasszonyának elnyerése. Az előadás a gondosabbak közül való. Ligeti Irmának, Margó Czeliának egy-egy dalát meg is ujrázták. Németh, ki egy heringkereskedő kisebb szerepét játszotta, jól kigondolta a szerep részleteit és mulattatóvá tette.

A műcsarnok őszi kiállitása. A képzőművészeti társulat az idén is megtartja szokásos őszi kiállitását Andrássy-uti műcsarnokában. A kiállitásnak két sorozata lesz, az első október 1-től október 31-ig, a második november 10-től deczember 10-ig tart. Az első sorozatra a bejelentések már megtörténtek s a beküldési határidő szeptember 15-én jár le. A második sorozatra még október 10-ig lehet müveket bejelenteni, mig a beküldést október 20-ig kell eszközölni.

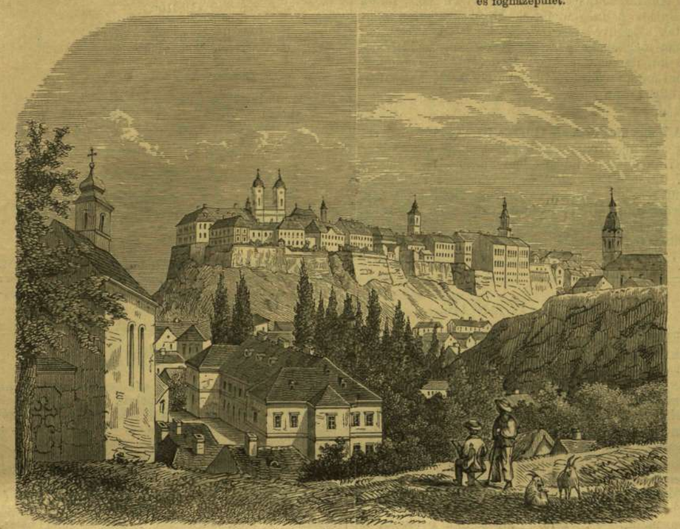

A VESZPRÉMI VÁR KÉPE A PÁPAI UT MAGASÁRÓL NÉZVE.

E kiállításon fogják odaitélni a közoktatásügyi miniszter által alapitott két darab 500 frank értékü nagy művészeti aranyérmet.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Az akadémia jutalomtételei közül a következő *tizenkét pályázat* határideje jár le folyó évi szept. 30-ikán: a gróf *Teleki*-jutalom (vígjátékok) 100 arany; a *Karátsonyi*-jutalom (komoly drámai müvek) 200 arany; a *Gorove*-jutalom (az esthetika története) 100 arany; a *Farkas-Rasko*-jutalom (hazafias költemények) 100 forint; a *Nádasdy*-jutalom (elbeszélő költemény) 200 arany; a *Lévay*-jutalom (Fáy András életrajza) 500 forint; a *Marczibányi*-jutalom (a Jordánszky- és Érdi-codex nyelvi sajátságai) 40 arany; a *Gorove*-jutalom (a magyar nyomdászat története) 100 arany; az *Oltványi*-jutalom (a karthausi rend története) 500 forint; a *Lukács*-jutalom (az állami vállalkozás méltatása) 1000 forint; a *Sztrokay*-jutalom (a szeszes italok befolyása a büntettek szaporodó számára) 100 arany; végre a *Lévay*-jutalom (a szarvasmarha-istállózás kérdése) 1000 forint.

A kereskedelmi muzeum érdekében Trefort miniszter uj rendeletet adott ki a közalapitványi uradalmak főtisztjeihez. Arra figyelmezteti őket, hogy az uradalmak összes fölszereléseit és szükségleteit kizárólag hazai vállalkozóktól s itthon készült anyagból szerezzék be, s mikor csak alkalom kinálkozik rá, vegyék ama kereskedelmi muzeum közvetitését igénybe, mely noha csak három évnegyed óta áll fenn, máris gazdag tárházát nyujtja hazánk jól kiállitott és jutányosan megszerezhető termékeinek.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A szatmári püspökségre a kormány, hir szerint, *Meszlényi* Gyula esztergomi kanonokot, Kossuth Lajos sógorát hozza javaslatba.

Az erdélyi ref. püspök Romániaban. *Szász* Domokos erdélyi ref. püspök a hét elején indult el Romániába, hogy sorba látogassa a romániai ref. misszió egyházközségeit: Galaczot, Brailát, Pitestet s szombaton lesz Bukarestben. Itt aztán ünnepélyes isteni tiszteletet tart s ezt követőleg vezeti a nagy gyülést, mely hivatva lesz az összes misszió-egyházaknak egy esperességgé való egyesitését megállapitani. A főpásztort útjában az igazgatótanács titkára, Bodor Antal kiséri.

MI UJSÁG?

A király a magyarországi hadgyakorlatokon. A magyarországi nagy hadgyakorlatok első része, a *nyitrai*, e hó 7-ikén ért véget. Nyitra három napig oly elevenséget élt, minőben nem igen van része. Messze környékből összegyült mindenki, hogy láthassa és üdvözölhesse a királyt, ki a küldöttségek fogadása után egész idejét a hadgyakorlatoknak szentelte, s a táborban a k tonaság közt vett szállást is. A fényes katonai kiséreten, külföldi katonai attachékon kivül jelen volt *József* főherczeg, báró *Fejérváry* honvédelmi miniszter, báró *Orczy* miniszter, *Albrecht Vilmos és Frigyes* főherczegek. A sátortáborban, a parancsnoki lakásban rendezték be ő felsége szállását.

E hó 4-ikén reggel érkezett a király *Nyitrára*, s gr. Gyürky főispán és Szalavszky alispán üdvözölték, a sátortáborban pedig Kostyál polgármester. A király megérkezése estéjén Nyitrát kivilágitották. A befejező hadgyakorlatok e hó 5-ikén kezdődtek, s mind végig igen kedvezett az idő. Ő felsége már 7 órakor megjelent Lehotta falunál, hol az ütközet kezdődött. Majd Könyök helysége közelében nézte tovább a gyakorlatok fejlődését. Ő felsége e hó 6-ikán a gyakorlatok után látogatást tett *Roskoványi* püspöknél s megnézte az apácza kolostort, a polgári leányiskolát, a gyermekmenhelyet és a kórházat. E hó 7-ikén végződtek a gyakorlatok, egyes csapatok már aznap megkezdték a hazaindulást. Ő felsége teljes megelégedését fejezte ki. Az udvari ebéden is, melyre hatvanan kaptak meghivót, ő felsége elösmerőleg nyilatkozott nyitrai tapasztalatairól. A honvéd-huszárokat, kik a nagy melegben Keszthelyről gyakorló lovaglással, teljes rendben érkeztek Nyitrára, külön megdicsérte. A királyi elismerés egy b. *Catty* táborszernagyhoz intézett legfelső kéziratban is tudomására hozatott a csapatoknak. Az alispánnak és polgármesternek a fogadás és a lakosság magatartása felett fejezte ki ő felsége ujabb elismerését. Esti 8 óra után utazott el Nyitráról ő felsége. A pályaházhoz nagy néptömeg kisérte ki éljenezve az uralkodót. A katonai, polgári s egyházi hatóságok, a megye és város főbbjei jelentek meg bucsászásra. A királylyal utaztak Albrecht és Vilmos főherczegek s a külföldi katonai attachék. Ő felsége még egyszer elismerését fejezte ki a látottak és tapasztaltak felett a tisztelgésre megjelent urak előtt s aztán a tömeg lelkes éljenzése közt robogott ki a külön vonat a pályaházból.

A király Nyitráról elutazása előtt 2100 frtot ajándékozott jótékony czélokra Ő felsége éjjel utazott Zalamegyébe, Budapesten keresztül. Hosszabb megállapodás, üdvözlés sehol sem volt.

Csáktornyára e hó 8-ikán reggel érkezett az uralkodó, s a szomszédos megyék küldöttségei is ott várták a földiszitett pályaudvaron. A szomszédos Horvátországot gr. *Héderváry-Khuen* bán, *Bedekovich* Kálmán horvát miniszter, *Mihálovics* zágrábi bibornok-érsek képviselték, s többen a horvát főurak közül. Megjelent gr. *Széchenyi* Pál kereskedelmi miniszter szintén. Tizedfél órakor érkezett meg a vonat, s ő felségét Zalamegye nevében *Svastics* Benő főispán üdvözölte. A király a zala-ujvári kastélyban szállt meg, hol a házi gazda, gr. Festetich Jenő hódolattal köszöntötte. Ünnep lévén, ő felsége misét hallgatott, s aztán a küldöttségek fogadása következett, miközt ő felsége a küldöttségek tagjaihoz több kérdést intézett. Legimpozánsabb volt a 120 tagu horvát küldöttség fogadása, melynek nevében a *bán* szólt. Délután ő felsége pihenőt tartott; hat órakor udvari ebéd volt. Fste Csáktornyát és Ujvár falut kivilágitották. A gyakorlatok e hó 9-ikén kezdődtek.

A király e hó végén jön Budapestre, hogy a szeptember 27-ikére összehivott országgyülést megnyissa. A *királyné* csak október végén érkezik Gödöllőre, hosszabb tartózkodásra. A királyné a jövő hónap nagyobb részét ismét *Mehádián* tölti, melynek természeti szépségeit igen megszerette. Október 5-ikén várják Mehádiára.

Szó van róla, hogy a királyné nyári kastélyt épittet ott magának. Miks udvari épitész ép most jár lenn, hogy a kastély számára alkalmas telket keressen. Minthogy a vadul törtető Cserna zúgása, a közlekedő út lármája, valamint a kénnel teleitatott levegő ép oly kellemetlen az egészséges embernek, mint a minő jótékony a betegnek, az a kombinázió, hogy a királyi lak a fürdőhely középpontján épüljön, eleve is ki volt zárva. Az udvari épitész is mindjárt a major tájékát vette szemle alá, mely úgy egészségi tekintetből, mint pompás környéke, tág területe s teljes elzárhatósága szempontjából a legalkalmasabbnak látszik s most maga a hegyre lejtősen fölterjedő majorság s az arra támaszkodó mintegy 5 ezer négyszögölyi terület közt van választás, melyen két magán villa s egy kincstári erdész-lak van. Ugy beszélik, hogy a királyi villa épitését már októberben megkezdik.

A trónörököspár Erdélyben. Az idei görgényi medvevadászatok október hó 3-ikán veszik kezdetüket. A trónörökös kiséretével együtt október 2-ikán a délutáni vonattal fog megérkezni a szászrégeni vasuti állomáshoz, honnan a már ott várakozó kocsikkal Görgénybe megy. Ő fenségével fog jönni fenséges neje és a kis Erzsébet főherczegnő is. A vadászatra szükséges előleges intézkedések megtételére báró Bánffy Zoltán és báró Kemény Kálmán még szeptember 4-ikén Görgénybe érkeztek. A vadászkastélyban is már megkezdődtek a rendezések. Néhány szoba a napokban egészen uj berendezést nyert. Vad az idén is sok van, s igy bizonyos, hogy a vadászat ép oly kedvezően fog kiütni, mint az 1885-ik évi.

A trónörökösasszony Jersey szigetén. Stefánia trónörökösné e hó 4-ikén érkezett meg Jersey szigetére, hol a sziget kormányzója, a katonai és polgári hatóságok fejei fogadták.

A királyné koszoruja egy költőnek. Párisból irják, hogy egy ottani nagy virágkereskedés a minap táviratí megrendelést kapott egy diszes élő virágkoszorura — Erzsébet királynétól. A koszorunak, mint azt a táviratot meghagyta, Stefánia trónörökösné megérkezésének napjára kellett készen lenni, szélés fehér selyemszalaggal, rajta aranyhimzéssel e szavak: «Erzsébet királyné kedves költőjének»! A koszoru *Heiné*-nek szólt. Erzsébet királyné közelebbi utazása alatt meglátogatta Heine nővérét: Embden Sarolta asszonyt Párisban. A látogatás alatt kifejezte abbeli ohajtását, hogy szeretne a nagy költő sirjára koszorut tenni, de mivel maga most nem mehet, megvárja, hogy családjának egy nőtagja Párisba jön. A trónörökösnének Párison való átutazása megadta ez alkalmat s Heine sirját most királynénk koszoruja diszíti.

A «Segitség» emlék-album előfizetői még folyvást nagy számmal érkeznek. Ily rendkivüli érdeklődésre számítani sem lehetett. A kiadóhivatal kimutatása szerint szept. 6-ig 67 darab száz forintos, 1416 tiz forintos, 8412 három forintos és 22,308 egy frtos példány rendeltetett meg, *összesen 67,594 frt. értékben.* Az uj kiadás már sajtó alatt van, s az előfizetők rövid türelemre kéretnek.

Száz forintos példányokat rendeltek meg ujabban: *Saxlehner* András, Nógrád-vármegye, *Kölber*-testvérek, *Ganz* és társa vasöntő és gépgyár (az utóbbi két db. száz frtos példányt), az *árvai* közbirtokossági uradalom képviseletében *Zichy* Edmund gróf Alsó-Kubinról és a magyar államvasutak *szolnoki* állomásának személyzete. Az utóbbi napokban beérkezett gyüjtővek közül felemlitjük az északkeleti vasutéit, a melyeken összesen 2040 frt áru példány rendeltetett meg, továbbá Szikszay Lajos alispán ivét, melyen Zilahról 193 frtnyi megrendelés érkezett (Szilágymegye közönsége 100 frtos példányra fizetett elő), Molnár Sándor ive Nagy-Mártonból 318 frt, a kassai póstaigazgatóságé 203 forint, a trencsén-tepliczi póstahivatalé 141 forint, a beszterczebányai püspöki irodáé 98 forintnyi összeget tüntet elő. Továbbá nagyobb összegü megrendelések érkeztek Debreczenből az I-ső magyar általános biztositó társulat főügynökségétől (441 frt); az északkeleti vasut vezérigazgatóságának központi osztályaitól (187 frt); Bánffy Hunyadról Kertész Samutól 180 frt; Zala György szobrásztól 152 frt; stb. Tavarnokról br. *Stumer* Ágostonné egy tiz forintos példány megrendelése mellett 20 forintnyi külön adományt küldött be. A

nagyobb összegü megrendelések mellett felemlítendő, hogy oly aláirási ivek is érkeztek, melyeken több szegény ember együtt rendelt meg egy-egy forintos példányt.

Zsedényi emléke Tátra-Füreden. A Szepesség kiváló fiának, Zsodényi Edének csinos emlékszobrot emeltek Tátra-Füreden, s a mult hóban, aug. 28-án avatták föl. Az evang. templomban tartott istentiszteletet alkalmával *Schönwiesner* esperes emlékezett meg Zsedényi érdemeiről. Az emlékcsarnok előtt *Jármay* László dr. tartott emlékbeszédet. Ennek befejeztével a lepel lehullott a fehér márványból készült szoborról, mely *Zala* György szép müve. A bizottság nevében *Szontagh* Miklós dr. rövid beszéd kiséretében adta át az emléket a tátra-füredi fürdő igazgatójának. Az igazgató beszéde után a zenekar a Szózatot és a Himnuszt játszotta el, mire az ünnepély véget ért. Utána társas ebéd volt, melyen számosan vettek részt.

Szinházi katasztrófa Angliában. Ismét egy borzalmas szinházégés volt, mely szomorúan bizonyítja, hogy ha előadás közben tör ki a tüz, mennyi emberélet esik áldozatul. A bécsi Ring-szinház, a párisi opera comique szörnyü eseményei ismétlődtek e hó 5-ikén Angliában, *Exeterben*, a Devon grófság székhelyén, hol *kétszáz embernel* több veszett oda a kigyult szinházban.

Az exeteri kir. szinházat, miután egy pár évvel ezelőtt teljesen leégett, ismét felépitették s csak a mult évben nyitották meg újra. Szept. 5-ikén este a «Romany Rye» czimü melodrámát adták, a melynek negyedik felvonása alatt, féltizenegykor egyszerre csak leereszteték a függönyt; a következő pillanatban vészteljes lárma hallatszott a szinpadról; rögtön előtörtek a lángok a függöny megett, s a tüz belekapott a nézőtérbe és a szinpad prosceniuma, a páholyok falai egy pillanat alatt lángot fogtak. Mindenki őrülten rohant a kijáratok felé; de a tüz oly gyorsan terjedt, hogy még a földszinti és az első emeleti közönség. valamint a szinészek is csak a legnagyobb küzdelemmel menekülhettek előle. Három percz alatt az egész nézőtér lángtengerben uszott. A karzatokról alig menekülhetett meg valaki, pedig az egész szinház tömve volt. Sokan az utczára vetették magukat, hogy megmeneküljenek a füst- és tüzhaláltól, és halálosan összezuzva vagy élettelenül hevertek a kövezeten. Mások, menekülést keresve, az épület párkányára vagy tetejére kerültek, hol csakhamar összecsapott felettük a láng s vagy visszaszabultak a tüzhalálba, vagy lezuhantak a kövezetre. A tüzoltóság öt perczczel a tüz kitüése után már a helyszinén volt s derekasan hozzálátott az oltáshoz, de minden siker nélkül. A szinházuak egyetlen zugát sem lehetett megmenteni; egy óra alatt vége volt az egész katasztrófának. A tüzoltók mindjárt kisérletet tettek a mentő-létrákkal is, melyeket az épülethez támaszottak, hogy az ablakokon, párkányzaton jelentkező szerencsétlenek megmenthessék magukat; de a tüz oly rendkivüli gyorsasággal tolult ki az ablakokon át a födélzetre s olyan gyorsan elborította az egész épületet, hogy mire a létrákat felállithatták, pedig ugyancsak siettek velök. akkor már nem volt ki hasznukat vegye. Már a szinház égése alatt is kezdték összeszedni a halottakat. Tizenegy óra előtt öt perczczel, tehát huszonöt perczczel a tüz kitüése után, huztak ki először tizenkét holttestet a karzat legalsó lépcsőjéről; a szerencsétlenek gyorsan menekültek, hogy elérhessék a lépcső alját, de a fojtó füst még gyorsabb volt, utolérte és megölte őket. Mikor a tüz véget ért, féltizenkettőkor, mindenekelőtt a karzatot kutatták föl, hol rövid féléra alatt százharminczc holttestet találtak legnagyobbrészt a kijáratnál s a lépcsőkön nagy tömegekben. Éjfélig azonkivül huszonhárom sebesültet is szállitottak a kórházba, hol közülök három csakhamar kimult. Az exeteri szinházégés áldozatainak száma azokkal a sulyosan sebesültekkel együtt, kik szintén meg fognak halni, körülbelül *kétszázuál* többre tehető; vagyis e szinházi katasztrófa a szinházégések történetében a legborzasztóbb esetek közé tartozik. A tüz. mint legtöbbször történni szokott, a szinpadon keletkezett: a szinpad alatt a szinfal-tologatóknál gyuladt meg egy darab rongy; mikor észrevették, akkor már tüzet kapott tőle a szinpadon mozgatható kulisza s ettől az egész szinpadi épezet. — Az angol ujságok egyhangulag követelik, hogy az összes szinházakat mindaddig be kell csukni, míg a szinházlátogató közönség életbiztosságáról teljesen nem gondoskodnak.

Ujabb hirek a következőket tudatják: A karzaton levő 190 látogató közül 150 lelte halálát a lángok közt. Az elégettek leginkább a munkásosztályhoz tartozó házasparok s igy roppant nagy lesz a hátramaradt árvák száma. A karzatnak csak egy kijárata van s igy természetes, hogy az áldozatoknak legnagyobb része a karzatok látogatói közül való. A karzatra 191 belépő jegyet adtak ki, s ezek birtokosai közül alig sikerült 20-at megmenteni. A szinházban a tüz kitörésekor körülbelől 800 ember volt jelen. A szereplő személyzetet sikerült megmenteni, a szinház azonban porig leégett. A katasztrófa tulajdonképeni okát aligha sikerül kideríteni, mivel a szinpadon elfoglalt munkások mind a lángok közt lelték halálukat. A megmentettek közül már hatan meghaltak a szenvedett égési sebekben. A sebesültek száma meghaladja a százat. A kormány az alsóházban kinyilatkoztatta, hogy a törvényhozás gondoskodni fog a jövőben az ilynemü borzasztó katasztrófák elhárításáról.

A Magyar-Franczia biztositó részvény-társaság (Franco-Hongroise) életbiztositási osztályához 1887. augusztus hóban benyujtatott 329 ajánlat 617,160 forint összegről és az előző hóról elintézetlenül maradt ajánlatokkal együtt kiállittatott 292 kötvény 554,140 frt biztositott összegről. Az 1887. év január 1-től augusztus végéig 2816 ajánlat 5.338,200 frt összegről nyujtatott be és 2632 kötvény 4.872,866 forint biztositott összegről állittatott ki.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Kökényesdy Mihály, főesperes, mármarosmegyei román püspöki helyettes, 55 éves korában. Barozánfalván. — Mezö Dániel, ref. lelkész, élete 79 évében, Tapolczafőn.— Sztapkovics Gyula, adófelügyelői számtiszt, élete 25-ik évében. Sátoralja-Ujhelyen. — Török Miklós, szinész. 41 éves korában, Nagy-Enyeden. — Idősb Péchy László, nyug. m. kir. belügyminiszteri hivatalnok és h. ügyvéd, életének 68-ik évében, Budapesten. — Rékosy József, uradalmi nyug. főszámvivő, 80 éves korában, Pápán. — Odry Imre, Odry Lehel énekesünk nagybátyja,65 éves korában,Balassa-Gyarmaton. — Ciparlu Timót román nyelvész, az «academia romana» alelnöke és az «Asotiatiunea Transilvana» elnöke. 81 éves korában. — Hubói Hubay Ágoston, 66. évében, Péderben. — Rácz Vilmos, Bács-Bodrogh vármegye közgazdasági előadója és a Ferencz József-rend lovagja. — Géresi Balogh István kir. tanácsos élete 75. évében, Budapesten.— Paál Lajos, élete 79. évében. Bethlenfalván. — Id. Okrös János, városi bizottsági tag, 69 éves korában. Debreczenben. — Perbay Sándor, a hunyadmegyei árvaszék jegyzője. 55 éves korában. Déván. — Jaross Károly, földbirtokos, élete 65. évében. Koltán. — Lojka Hugó, az állami felsőbb leányiskola képzett tanára, ki tizenhárom év óta működött az oktatás terén. 44 éves, Budapesten.

Ifj. bárdosi Bárdossy Lászlóné, nárai Szabó Mari 21 éves korában, Szombathelyen. — Özv. noszticzi Thurzó Ignáczné, szül. Bónó Noszky Zsófia, életének 69-ik évében, Czegléden. — Özv. Pánn Józsefné, szül. Illés Anna, élete 70-dik évében, Győrött. — Vörös Károlyné, szül. Fábián Lilla, Vörös Károly váczi ref. lelkész felesége, élete 26-ik évében. — Gubás Ferenczné, szül. Debreczeny Mariska, 24 éves, Miskolczon. — Özv. Issekutz Jánosné, sz. Másvilági Katalin. 45 éves korában, Déván. — Özv. Bócz Imréné, szül. Lovászy Terézia asszony, 70 éves korában. Nagyváradon. — Bánó Dukáné, szül. Inkey Melánia, Pozsonyban. — Török Áronné, szül. Jakab Ida, unitárius esperes neje. élete 38-ik évében. — Szalay Sándorné, szül. Tieff Konstanczia asszony, élete 28-ik évében. — Ruschill Mária, 23 éves korában Temesvártt. — Bodnár Istvánné, szül. Polonkay Ida, Egerben. — Özv. Pongrácz Mihályné, szül. Gellén Mária. 64 éves, Losoncon. — Krób Pálné, szül. Theisz Krisztina, Zalamegye néhai tanfelügyelőjének özvegye. 58 éves, Uj-Verbászon.

SAKKJÁTÉK.

1456. sz. feladvány. Fusz O.-tól

Sötét.

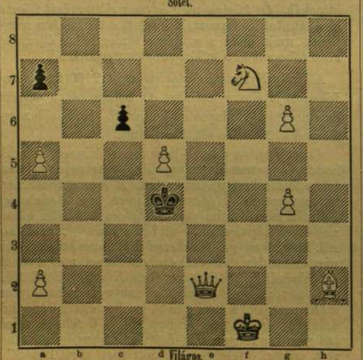

Világos indül s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1449. sz. feladvány megfejtése.

Bláthy O. F.-től.

«Pollux».

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Ba1—f1	d4—d3
2. Bf1—f3...	Bd5—e5 † (a)
3. Kg5—h6	B—t. sz.
4. B megfelelő † ...	
5. F matot ad.	
a.	
2.	Bd5—b6:
3. Bf1—f8...	Bd6—b5
4. He8—f6	t. sz.
5. Bf8—e8 mat.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. Andorfi S. Kovács J. — *Az Erkel sakktársaság nevében:* Exner Kornél. — *Tarnóczon:* Németh Péter. — *Nagy-Enyeden:* Nagy András. — *A pesti sakk-kör.*

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Búcsu. Elég csinos, alig némi csiszolást kivánna még (mintegy az utolsó ráspolyt), de ezt magának kellene megtenni rajta. Az 1. strófa 2. sora egy szótaggal hosszabb mint kellene; 4. sorában utánom, a rím kedvéért, helytelen ragozás, utánam helyett. A 2. str. 3. sorában a *vildgot* szó rosz rhythmust ad; a megfelelő rimszóval egyező méretü szó: (—o—) kell helyére. Ezeken segitsen s aztán küldje be újra.

Lujzámnak. Szeretetre s tiszteletre méltó apai és házastársi érzelmek; de költészetnek vajmi gyarló. Mondja el prózában s tegye is meg — több hatása lesz.

Dixi. Semmi mondani valónk, csakhogy — nem közölhető. Dixi.

HETI NAPTÁR. Szeptember hó.

Nap	Katholicus és protestáns	Görög-Orosz	Israelita
11 V.	B 15 Már. sz. u.	B 14 Prótus	30 B 14 Sándor 22
12 H.	Guidó	Szirus	31 B Á. övl. 23 Tamás
13 K.	Amát	Loránt	1 Szept. Sim. 24 Zakeus
14 S.	Szt.-Kereszt f.	Ker. felm.	2 Manánt 25
15 C.	Eutrópia	Nikomédia	3 Antim 26
16 P.	Eufémia sz.	Eufémia	4 Babil. é. 27
17 S.	Lambert pk.	Lambert	5 Zakarj. p. 28 Sab. V.

Holdváltozás: ● Ujhold 17-én 3 óra 16 pk. d. u.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Szines, fekete és fehér selymesatlasz 75 kr. mtrje
10 frt 65 kr.-ig (18 különböző minőségben) küld egyes ruhákra és végekben vámmentesen a házba **Henneberg G.** selyemgyári raktára, (cs. k. udvari szállitó) **Zürichben.** Minta postafordultával. Levélre 10 kros postabélyeg illesztend...

A ki a jónak tapasztalt, szilárd hitelü, **népies gyógyszerek** használata ellen harczol, ezzel ugyan a kevésbbé jómódu, a szegényebb néposztálynak nem tesz semmi jó szolgálatot. Minden korban, a meddig csak emlékezetünk elér, voltak oly gyógyszerek, a melyeket minden családban házi-szerekül használtak. Az előhaladó tudománynyal ezek is mindinkább javultak, tökéletesedtek, s a pásztorember kenőcse, a javas asszony bájitala s csodacseppjei helyét oly háziszerek foglalták el, melyeket szakértők kipróbáltak s ajánlottak. Ez áll főkép Brandt R. gyógyszerésznek, a közönség által már oly sok év óta kegyelt svájczi labdacsaira nézve. Legelső orvosi tekintélyek s száza a gyakorló orvosoknak ajánlották, mint legkellemesebb, legbiztosabb s legártalmatlanabb hashajtó szert. Ép ezért semmiféle gáncsoskodó nyilatkozatok által ne engedjük magunkat befolyásoltatni, hanem tegyünk kisérletet a svájczi labdacsokkal, melyek dobozonkint 70 kr. a gyógyszertárakban kaphatók, s az orvosok itéletének igazat fogunk adni.

Van szerencsém teljes tiszt. köztudomására hozni, hogy
férfi-ruhákra bérletet nyitottam.
Aránylag csekély összegnek lefizetése mellett nálam a legelegánsabban lehet ruházkodni. — **London és Párissal** folytatott állandó és közvetlen összeköttetéseim, valamint nagyszabásu modorban berendezett termeimmel összeköttetésben álló műhelyeim segélyével, melyekben **állandóan 60—70 munkást foglalkoztatok**, azon kellemes helyzetben vagyok, hogy mindig a legujabbat és legdivatosabbat nyujthatom és a legnagyobb igényeknek megfelelhetek. — Kivánatra a bérlet módozatát illetőleg részletes tervezettel szolgálok.
Deutsch F. Károly, férfi-szabó,
IV., Gizella-tér 2. sz. a., I. emelet, vácz utcza sarkán.
793. számu telephon-állomás.

Egy hatszor hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 kr.; többszöri igtatásnál 10 kr. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 kr

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad: BÉCSBEN: Dukes M. Riemergasse 12, Schalek Henrik Wollzeile 12, és Oppelik A. Stubenbastei 2

FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

A t. cz. részvényesek a **folyó évi szeptember 18-án délelőtti 11 órakor** *a társulat helyiségeiben (Budapesten, egyetem-utcza 4. szám, I-sö emelet) tartandó*

TIZENNEGYEDIK RENDES ÉVI KÖZGYÜLÉSRE

hivatkozással az alapszabályoknak lent idézett 12. §-ára) meghivatnak.*

A közgyülés tárgyai:

1. Az igazgatóság jelentése a lefolyt év üzleti eredményeiről.
2. A felügyelőbizottság jelentése és annak alapján az előterjesztett évi számadás és a nyereség felosztása felett határozat.
3. Az igazgatóság, az irodalmi tanács és a felügyelőbizottság felmentése.
4. Felügyelőbizottság választása a jövő üzletévre, tiszteletdijának megállapitása.

A részvények az alapszabályok 12. §-a értelmében *a társaság pénztárán* kivül *a magyar általános hitelbank* (Budapest, Nádor-utcza 12. szám) pénztáránál is letétemányezhetők. A Franklin-Társulat 1886—87-ik évi mérlege a felügyelőbizottságnak a közgyülés elé terjesztendő jelentésével együtt a társulat helyiségében mától fogva kapható és megtekinthető. — Budapesten, 1887. szeptember hó 7-én.

Az igazgatóság.

*) 12. §. Minden részvényes, ki a közgyülésen személyesen vagy meghatalmazott részvényes által képviselve megfelelő tiz darab részvénye után egy szavazattal bir, ha részvényeit legalább **három nappal** a közgyülés előtt a társasági pénztárnál vagy az összehivásban megjelölt más pénztárnál e czélra letétemányezte. Részvényesek, kik a törvény szerint képviseletésre utalvák, jogaikat törvényes képviselőjük által gyakorolhatják.

Mérlegszámla. *Vagyon:* Nyomdai épület 188,330 frt, nyomdai berendezések: gépek 72.916 frt 64 kr., faszerelvények 5,860 frt 90 kr., betük 137,760 frt 43 kr., összesen 216,537 frt 97 kr.; betü- és tömöntöde 7,469 frt 64 kr., bútorok 2,500 frt, metszvények 14,365 frt 93 kr., papiroskészlet 35,929 frt 95 kr., értékpapirok, mint óvadék 18,624 frt 62 kr., pénztári készlet 3,484 frt 26 kr., betüntöde készlet 3,474 frt 78 kr., munkában levő müvek értéke 41,874 frt 22 kr., előre fizetett biztositási dij 5,396 frt 64 kr., saját hirlapjaink 9,000 frt, adósok 103,364 frt 74 kr. könyvkiadó-üzlet 489,181 frt 65 kr, összesen 1.139,534 frt 40 kr. — *Teher:* Részvénytőke (4000 drb részvény 150 frttal) 600,000 frt., tartaléktőke 77,413 frt 77 kr., tartalék-alap az összes üzleti felszerelések elhasználása által okozott értékcsökkenések pótlására 166,300 frt 09 kr., Franklin-Társulat összes személyzetének segélyző-alapja 1,768 frt 44 kr., Heckenast-féle könyvnyomda személyzetének betegsegélyző házipénztára 1,489 frt 84 kr., hirlapi előfizetők le nem járt időre eső részlet 10,820 frt 18 kr., elfogadványok 35,523 frt 02 kr., hitelezők 172.694 frt 46 kr., nyereség, egyenlegül 73,524 frt 60 kr. összesen: 1.139,534 frt 40 kr.

Üzleteredmény-számla. *Terhek:* Központi üzletköltségek és tiszti fizetések 23,559 frt 95 kr., leirás a ház után 1,910 frt — kr, veszteség követeléseknél 546 frt 97 kr., veszteség tüzkár folytán 4,243 frt 08 kr., értékcsökkenés: a nyomdai berendezéseknél 30,924 frt 40 kr., a betüöntődénél 644 frt 29 kr., a butoroknál 231 frt, összesen 31,799 frt 69 kr., kamatok 12,051 frt 85 kr., adó, illetmények és bélyegilletékek 15,365 frt 09 kr., nyereség, egyenlegül 73,524 frt 60 kr., összesen 163,001 frt 23 kr. — *Jövedelmek:* Áthozat a mult évről 633 frt 64 kr., hirlapjövedelem 7,175 frt 38 kr., nyomda jövedelme 87,628 frt 42 kr., betüöntöde jövedelme 6,201 frt 78 kr., könyvkiadó-üzlet jövedelme 60,509 frt 75 kr. értékpapirok jövedelme: adómentes kamatok 852 frt 26 kr., összesen 163,001 frt 23 kr.

GEIGER ÉS WEIDINGER
NŐI DIVATÁRU-ÜZLETE
Budapest, Deák-utcza 8,
rövid létezése óta, ugy a megszünt Taub és Grünhut czég t. vevői, valamint a n. é. hölgyközönség szélesb köre által, a raktár dus választéka, különösen pedig az olcsó árak és szolid kiszolgálás miatt számos látogatásnak örvend. — A közelgő őszi időnyre **legujabb ruhaszövetek izlés es kiviteben** és **nagy választékban** vannak készletben. — Az árak oly olcsókra szabvák, hogy bizonyára senkinek sem lesz alkalma az üzletet kielégitetlenül elhagyni.
Costumeok, kabátok
a saját müteremben legujabb minta szerint szolidan készittetnek.
Szövetminták bárhová kivánatra bérmentve küldetnek.

Poloskák,

svábbogarak, csótány-bogarak, molyok, hangyák, bolhák, legyek,

stbit biztosan és gyökeresen kiirtja csak az én minden
rovartirtó porom,
dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 és 30 krjával.
Azonkivül ajánlom különlegességeimet, u. m. svább- és csótánybogár-irtó port, dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 krjával. Moly- és hangya-irtó pordobozokban 1 frt, kisebb 55 kr. o. é. Elpuszithatlan mézga-fujtatók, melyek segélyével a rovar, moly, vagy orosz bogárpor egyformán szétszórható, és a legkisebb hasadékokba belövelhető. 1 darab ára 50 kr. Poloskairtó szesz butorok számára. Egy nagy üveg 50 kr., egy kis üveg 30 kr. Feltétlenül hatásu poloska-irtó szesz, falazat számára. Festésnél, meszelésnél vagy falak mázolásánál a festékbe, mészbe vagy vakolatba keverésre alkalmas. Egy pintes üveg elégséges egy középnagyságu szobára. Ára 1 frt.
Cs. és k. szab. a maga nemében egyetlen hatásu

patkány- és egér-irtó szer.
(Nem méreg! csakis rágó állatoknak halálos.)
Egy bádog doboz ára 1 frt, 6 doboz ára 5 forint o. é.
Számos megrendeléseket vár:
REISS B., magyar királyi szabadalmaz. vegyészeti termények gyára,
Budapest, VII., király-utcza 47. sz., I. em.
hová minden irásbeli megrendelés intézendő. — Fiókraktárak Budapesten: Thauer József urnál, V., nagykorona-utcza 12. sz. és Szilber Antal Veje urnál VII., király-utcza és Károly-körut sarkán, báró Orczy-féle házban.

IGÉRVÉNYEK
a szeptember 15-ki huzásokra:
4%-os magyar jelzálog-sorsjegyekre csak frt **1.50** bélyeggel együtt. Főnyeremény **100,000** frt.
4%-os Tiszai sorsjegyekre csak frt **2.50** bélyeggel együtt. Főnyeremény **100,000** frt.
A kettő együtt csak frt **3.75** bélyeggel együtt.
Sorsolási lajstromok ingyen és bérmentve.
Postautalvány mellett megrendelésnél, a visszaküldési dij fejében 15 kr. hozzácsatolása kéretik. *Eredeti sorsjegyek napi árfolyamon.* Mindennemü értékpapirok vétele és eladása. Tőzsdei megbizások pontos kivitele.
Bank- és váltó-üzlet M. J. GUTH & Co.,
Bécsben, I., Kohlmarkt 5. 3391

METZ M.
Budapest, szervita-tér 5. sz. a.
Ajánlja ujon nyitott
bizományi gyári raktárát finom kézi szappanok, illatszer, spongya, fésü és kefeárukban.
Eladás gyári árakon.

FEHÉR MIKLÓS
a magyar kir. államvasutak gépgyárának vezérügynöke és több hirneves bel- és külföldi gazdasági gépgyár képviselője,
Budapesten, IX. ker., üllői ut
ajánlja mérsékelt árak és kedvező fizetési fel-
Eredeti Mayer
melyek csak akkor eredeti gyártmányok továbbá legkönnyebb

25-dik szám alatt, «Köztelek»,
tételek mellett a kizárólagosan nála kapható
Trieuröket
ha ezen védjegygyel vannak ellátva;
és legjobb szerkezetü
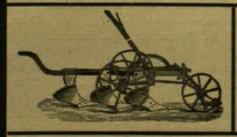
sor és szórvavetőgépeit
mindennemü
gabonatisztitó rostáit,
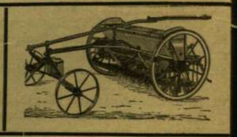
MANN-féle uj,
szalmakötél
1, 2 és 3 vasu ekéit, boronáit, Vásárhelyi-féle szab. vajköpülő
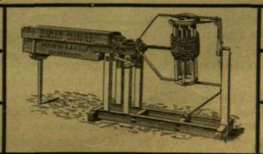
szabadalmazott
fonógépeit,
vasgyürüs és tüskés hengereit, gépeit. Ábrás árjegyzékek ingyen és bérm.

JURISTEN, Geistliche, Lehrer, Aerzte, Wund- und Zahnärzte, Apotheker, Polytechniker etc., können an europ. Hochschulen unter Erleichterungen, auch ohne Prüfung, als Dr. juris, phil. med. promoviren. — Nichtanonyme Briefe sub «Dr. N.» mit 20 Kr. Briefmarken befördert pro 1887/8 jederzeit das Central-Annoncen-Bureau, Breslau.

25 darab pereczke borhoz, 10 kr.-ért, kapható *Csynski L.* gyári raktárában, *Budapest, becsi utcza 3-ik sz. a.*
Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., egyetem-utcza 4. sz.

Hatóságilag engedélyezett teljes
végeladás,
az üzlet feloszlása miatt.
SZŐKE EDE UTÓDA
Budapest, IV., váczi utcza 2,
férfidivat, női pipere, szalag, szövött és rövidáru raktára
melyen a beszerzési áron alul adatnak el.
A ki jó árut olcsón akar vásárolni e ritka alkalmat felfogja használni.

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti: GYULAI PÁL.

1. *Csokonai Vitéz Mih.* Dorottya. 20 kr.
2. *Bret Harte* kaliforniai beszélyei. 40 kr.
3. *Kölcsey Ferencz* elbeszélései. 20 kr.
4. *Macaulay T. B.* Machiavelli. Angolból fordította B. P. 20 kr.
5. *Kerényi Frigyes* összes költeményei. 1840—1851. 60 kr.
6. *Sandeau Gyula.* A montsabreyi kastély. Beszély. Franciából fordította. B. S. 20 kr.
7. *Kármán József.* Fanni hagyományai. Beszély. 20 kr.
8. *Sollohub* gróf. Előkelő világ. Orosz beszély. 30 kr.
9. *Szigligeti Ede.* Liliomfi. Eredeti vigjáték. népdalokkal, zenével, három felvonásban. 20 kr.
10. *Dickens Károly.* Karácsonyi ének 30 kr.
11. *Gogol Miklós.* Beszélyek az orosz életből. 20 kr.
12. *Chateaubriand.* Atala. Franciából ford. Csiky K. 20 kr.
13. *Tennyson Alfréd.* Király-idyllek I. Helén. — Ginevra. Angolból ford. *Szász Károly* 20 kr.
14. *Macaulay T. B.* Lord Bacon. Angolból ford. B. P. 40 kr.
15. *Kemény Zsigmond.* Szerelem és hiuság. Beszély. 30 kr.
16. *Hugo Victor.* Hernani. Szomorujáték. 30 kr.
17. *Kölcsey Ferencz* válogatott szónoki művei. 60 kr.
18. *Jósika Miklós* b. Egy igaz ember. Beszély. 20 kr.
19. *Conscience H.* A szegény nemes. Flamand beszély. 40 kr.
20. *Pope S.* A műbirálatról. Tanköltemény. 20 kr.
21. *Pálffy Albert.* Egy kastély az erdőben. Beszély. 20 kr.
22. *Boissier Gaston.* Virgil. Forditotta Végh Arth. 30 kr.
23. *Sollohub* gróf. A gyógyszerészné. Beszély. 20 kr.
24. *Macaulay T. B.* Milton. Angolból forditotta B. P. 20 kr.
25. *Goethe.* Iphigenia Tauriban. Dráma öt felvonásban. Forditotta *Kis János.* 30 kr.
26. *Beaumarchais.* Figaro házassága vagy egy napi bolondság. Vigjáték öt felv. Ford. *Paulay* Ede 50 kr.
27. *Gyulai Pál.* A vén színész. Beszély. 20 kr.
28. *Stifter Adalb.* Brigitta. Beszély. 20 kr.
29. *Gauthier Th.* A lélekcsere. Regény. Franciából ford. *Szekula* Gyula. 30 kr.
30. *Macaulay T. B.* Byron. Angolból forditotta B. P. 20 kr.
31. *Jerrold Douglas.* Zsák Mór. Beszély. 30 kr.
32. *Eynaud A.* Ferizade dala. Beszély. 20 kr.
33. *Czuczor Gergely* népies költeményei. 30 kr.
34. *Prescott H. E.* Schäffer Magdalena. Beszély. 40 kr.
35. *Sayous E.* A mongolok betörése Magyarországba. 1241—1242. Franciából ford. *Takács* István 20 kr.
36. *Zichy Antal* elbeszélései. 30 kr.
37. *Quintus Horatius Flaccus.* A költészetről. Levél a Pisókhoz. Ford. *Czuczor* Gergely 20 kr.
38. *Flegler S.* A magyar történetirás története. *Sayous E.* A magyar történelem kútforrásai. 60 kr.
39. *Sand György.* Az ördög-mocsár. Beszély. Franciából ford. *Csukássi* József 30 kr.
40. *Lessing G. E.* Laokoon. 50 kr.
41. *Kovács Pál.* Farsangi kalandok. Beszély. 20 kr.
42. *Csokonai Vitéz M.* Lilla. 30 kr.
43. *Merimée Prosper.* Carmen. Beszély. 20 kr.
44. *Nagy Ignácz.* Tisztujitás. Vigjáték négy felvonásban. 1842-ben akadémiai pályadijt nyert mű. 40 kr.
45. *Murray E. C. Grenville.* A franczia politikai életből. 60 kr.
46. *Fraknói Vilmos.* II. Lajos és udvara. Történeti rajz. 20 kr.
47. *Sand György.* Leoni Leó. Beszély. 50 kr.
48. *Michelet Gyula.* Lengyel- és Oroszország. 30 kr.
49. *Flegler Sándor.* Kölcsey Ferencz. 20 kr.
50. *Gradányi József.* Egy falusi nótáriusnak budai utazása. 40 kr.
51. *Plouvier Ed.* Beszélyek. 30 kr.
52. *Feuillet Octav.* Trécoeur Julia. Elbeszélés. 30 kr.
53. *Kazinczy Ferencz.* Magyarországi utak. 20 kr.
54. *Tolstoj L. N.* gróf. Családi boldogság. Beszély. 40 kr.
55. *Kisfaludy Károly.* Tihamér. Beszély. 30 kr.
56. *Flegler Sándor.* Szalay László és munkái. 50 kr.
57. *Szigligeti Ede.* Magyar színészek életrajzai. 40 kr.
58. *Vasiliadis Sz. N.* Galatea. Dráma. 20 kr.
59. *Dayka Gábor.* Költeményei. 20 kr.
60. *Kazinczy Ferencz.* Bácsmegyeinek gyötrelmei. 30 kr.
61. *Gogol Miklós.* Bulyba Tárasz. Beszély. 30 kr.
62. *Kisfaludy Károly.* Irene. Szomorujáték 5 felvonásban. 30 kr.
63. *Zsilinszky Mihály.* Kupeczky János. 20 kr.
64. *Körner Tiv.* Zrinyi. Szomorujáték. Ford. Szemere Pál. *Körner* Zrinyijéről. Bírálat, irta Kölcsey Ferencz. 40 kr.
65. *Csokonai Vitéz M.* Ódák. Két könyvben. (1794—1804.) 20 kr.
66. *Andersen.* Regék és mesék. Forditotta Milesz Béla. 30 kr.
67. *Kisfaludy Károly* vig beszélyei. 40 kr.
68. *Ouida.* Egy pár kis faczipő. Beszély. Angolból ford. *Belényesi* Gábor. 40 kr.
69. *Theuriet.* A Buzavirágék háza. Beszély. 30 kr.
70. *Schiller.* Mózes küldetése. Forditotta Jurany Gusztáv. 20 kr.
71. *Taine H.* Az eszmény a művészetben. Franciából ford. *Harrach* József. 30 kr.
72. *Lessing* Gotthold Ephraim. Bölcs Náthán. Drámai költemény. Németből ford. Zichy Antal. 50 kr.
73. *Beulé.* Augustus családja és kora. Franciából átdolgozta *Molnár* Antal. 30 kr.
74. *Lindau Pál.* Molière. Németből forditotta Bánfi Zs. 30 kr.
75. *Feuillet Octáv.* Egy nő naplója. Regény. Ford. *Fáy* Béla. 40 kr.
76. *Macaulay.* Barère Bertrand. Forditotta *Angyal* Dávid. 30 kr.
77. *Molière.* A bot-csinálta doktor. Vigjáték. 20 kr.
78. *Louis-Lande L.* Camaron. 20 kr.
79. *Bodenstedt Frigyes.* Shakespeare élete és művei. 30 kr.
80. *Merimée Prosper.* Colomba. Beszély. 40 kr.
81. *Berzsenyi Dániel* versei. Hatodik kiadás. 50 kr.
82. *Kisfaludy Károly.* Csalódások. Vigjáték 4 felvonásban. 20 kr.
83. *Arago és Vermond.* Az ördög naplója. Vigjáték. 20 kr.
84. *D'Haussonville.* Sand György. Franciából. 30 kr.
85. *Teleki László* gróf. Kegyencz. Szomorujáték. 40 kr.
86. *Heyse Pál.* A grófi kastélyban. Beszély. 20 kr.
87. *Musset Alfréd.* Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. 20 kr.
88. *Uchard Mario.* Jean csillaga. Beszély. 40 kr.
89. *Bulwer Edvard.* A jövő nemzedéke. Regény. 40 kr.
90. *Karr Alfonz.* A normandiai Penelope. Regény. 50 kr.
91. *Pulszky Ferencz.* Eszmék Magyarország története philosophiájához. 30 kr.
92. *Macaulay T. B.* A pápaság. Angolból ford. B. P. 20 kr.
93. *Mészáros Ignácz.* Kartigám. Regény. Ötödik kiadás. 80 kr.
94. Amerikai nők. Rajzok és beszélyek. Ford. György Aladár 40 kr.
95. *Kölcsey Ferencz* versei. Ötödik kiadás. 60 kr.
96. *Zschokke Henrik.* A szegény viltshirei lelkész naplójából. Beszély. 20 kr.
97. *Kont Ignácz.* Aristophanes. 30 kr.
98. *Cherbuliez Victor* Apépi király. Elbeszélés. 30 kr.
99. *Hugó Károly.* Bankár és báró. Szomorujáték 3 felv. 20 kr.
100. *Szilágyi Sándor.* Történeti rajzok. 60 kr.
101. *Csengeri Antal.* A magyar közoktatás és közmüvelödés némely főbb kérdéseiről. 50 kr.
102. *Vautier Gy.* A keresztanya. Beszély. 30 kr.
103. *Kisfaludy Károly* versei. VII. kiadás. 50 kr.
104. *Bérczy Károly.* A gyógyult seb. Beszély. 30 kr.
105. *Gaius Valerius.* Catullus versei. Ford Csengery János. 30 kr.
106. *Szigligeti Ede.* A trónkereső. Szomorujáték 5 felv. 30 kr.
107. Theophrastus jellemrajzai. 20 kr.
108. *Gyulai Pál.* Br. Eötvös József. Emlékbeszéd. 20 kr.
109. *Lamartine.* Héloïse és Abelard. Forditotta Erhardt. 20 kr.
110. Olasz beszélyek. Irták *Barilli, Ghislanzoni és Sara.* Olaszból ford. Huszár I. és Mócs Zsigmond 50 kr.
111. *Augier Emil.* A Fourchambault család. Színmű. 40 kr.
112. *Pálffy Albert.* A szebeni ház. Beszély. 20 kr.
113. *Tennyson Alfréd.* Arden Enoch. Angolból Jánosi G. 20 kr.
114. *Turgenjev Iván.* Tavaszi hullámok. Regény. 40 kr.
115. *Farina Salvatore.* Két szerelem. Regény. 30 kr.
116. *Goethe F.* Hermann és Dorottya. Ford. Hegedüs I. 20 kr.
117. *Pálffy Albert.* Az itélőmester leánya. Tört. beszély. 40 kr.
118. *Macaulay T. B.* Nagy Frigyes. 30 kr.
119. *Theuriet.* Veronika asszony. Beszély. 30 kr.
120. *Puskin Sándor.* Anyégin Engén. Regény versekben. 60 kr.
121. *Beaumarchais.* A sevillai borbély. Vigjáték. 30 kr.
122. *Szalay László.* Mirabeau. 40 kr.
123. *Gaal József.* A peleskei nótárius. Bohózat. 40 kr.
124. *Csokonai Vitéz Mihály.* Békaegérharcz. Irta Homer. 20 kr.
125. *Kisfaludy Károly.* A kérők. Vigjáték három felvonásban. 30 kr.
126. *Collins Vilmos.* Sophokles. Angolból forditotta Kont I. 30 kr.
127. *Daudet Ernő.* A férj. Regény. Franciából ford. Luby Gy. 50 kr.
128. *Spielhagen Frigyes.* Az utolsó órában. Elbeszélés. 30 kr.
129. *Kisfaludy Sándor.* Összes regéi. I. 70 kr.
130. *Kisfaludy Sándor.* Összes regéi. II. 50 kr.
131. *Kochanovszkyné.* Szeretett. Orosz beszély. 30 kr.
132. *Poole János.* Pry Pál. Vigjáték. 30 kr.
133. *Andersen János Keresztély.* Képeskönyv képek nélkül. 20 kr.
134. *Gombos Imre.* Az esküvés. Szomorujáték öt felvonásban. 40 kr.
135. *Szentjóbi Szabó László.* Mátyás király vagy a nép szerencsétlen jámbor fejedelmek jutalma. 30 kr.
136. *Pulszky Ferencz.* Martinovics és társai. 20 kr.
137. *Forster-Arnold Florence.* Deák Ferencz. Életrajz. Angolból ford. *Pulszky* Ágost. 60 kr.
138. *Bessenyei György.* A philosophus. Vigjáték. 30 kr.
139. *Ebelot Alfréd.* Casaux András. Rajz a délamerikai pampaszokból. Ford. Kárffy Titusz. 30 kr.
140. *Hugo Viktor.* Borgia Lucretia. Dráma. Ford. Szász K. 30 kr.
141. *Tennyson Alfréd.* Költői beszélyek. Ford. *Csukássi* József. 30 kr.
142. *Goldoni Károly.* A hazug. Vigjáték. Ford. *Radó* Antal. 40 kr.
143. *Delpit Albert.* Odette házassága. Regény. Ford. *Fáy* J. Béla. 50 kr.
144. *Taylor Tamás.* Barátságból. Vigjáték. Forditotta *Csiky* Gergely. 20 kr.
145. *B. Feuchtersleben Ernő.* Adalék a lélek életrendjéhez. Ford. Dr. *Kleckner* Alajos. 40 kr.
146. *Augier E. és Sandeau Gy.* Poirier ur veje. Szinmű. Ford. *Haraszti* Gyula. 30 kr.
147. *Gozlan Leo.* Három ara egy koronára. Beszély. 20 kr.
148. *Suonio.* A hold regéi. Finnből ford. Vikár Béla. 20 kr.
149. *Orosz beszélyek.* Irták Puskin S., Gogoly M., Krylov I., Dosztojevszkij T. és Turgenyev. Ford. Csopey László. 80 kr.
150. *Fáy András.* Erzelgés és világ folyása. 30 kr.
151. *Lever Károly.* Viharban. Regény. Ford. György Aladár. 60 kr.
152. *Legouvé Ernő.* Beatrix. Szinmű. Ford. Feleky József. 40 kr.
153. *Csiky Gergely.* Az első és második. Elbeszélés. 30 kr.
154. *Malot Hector.* Pompon. Regény. Franciából ford. Sz. E. 80 kr.
155. *Berczik Árpád.* Az igmándi kispap. Népszinmű. 30 kr.
156. *Kisfaludy Károly.* A pártütők. Vigjáték 3 felvonásban. 20 kr
157. *Gyulai Pál.* Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. 20 kr.
158. *Bernardin de Saint-Pierre.* Pál és Virginia. 30 kr.
159. *Kemény Zsigmond.* Élet és irodalom. 30 kr.
160. *Petőfi Sándor* beszélyei. 30 kr.
161. *Le Sage.* A sánta ördög. Ford. Varga Bálint. 60 kr.
162. *Dugonics András* följegyzései. 30 kr.
163. *Gréville Henrik.* Árulás. Regény. Ford. Huszár I. 80 kr.
164. *Schiller.* Wallenstein halála. Ford. Hegedüs I. 40 kr.
165. *Balzac Honoré.* Grandet Eugenia. Ford. Toldy László 60 kr.
166. *Kölcsey Ferencz* országgyülési naplója. 1832—1833. 60 kr.
167. *Csiky Gergely.* Anna. Dráma egy felvonásban. 20 kr.
168. *Klapp Mihály.* Rosenkranz és Güldenstern. Vigj. négy felvonásban. Ford. Csiky Gergely. 30 kr.
169. *Goldsmith Olivér.* A wakefieldi pap. Ford. Acs Zsigm. 50 kr.
170. *Petőfi Sándor.* A helység kalapácsa. Hőskölteméný. 20 kr.
171. *A magyar emigratio mozgalmai* 1859—1862. Kossuth emlékiratai nyomán. 30 kr.
172. *Turgenjew.* Költemények prózában. Ford. Csopey L. 30 kr.
173. *Coppée Ferencz.* Kisebb színművek. Ford. Csiky G. 20 kr.
174. *Fáy András.* A külföldiek. Vigjáték két felv. 20 kr.
175. *Roscher Vilmos.* A nemzetgazdaság a klasszikai ókorban. Ford. M. G. 20 kr.
176. *Theuriet.* A hableány. Beszély. Ford. Sz. E. 30 kr.
177. *Gaskellné.* Cranford. Regény. Ford. Belényesi Gábor. 60 kr.
178. *Ebers György.* Egy szó. Regény. Ford. Kacziány Géza. 80 kr.
179. *Malot Hector.* A szépség vonzereje. Ford. Sz. E. 80 kr.
180. *Wieland.* Abderiták. Ford. Farkas Albert. 1 frt.
181. *Gyöngyösi I.* Ének Thökölyről és Zrinyi Ilona házasságáról. 30 kr.
182. *About Edmond.* A csonka-fülü ember. Regény. Ford. *Fáy* J. Béla. 50 kr.
183. *Negyényi Ambrus.* A franczia forradalom hírlapjai és hirlapirói. 30 kr.
184. *Boileau* A költészetről. Tanköltemény 4 énekben. Ford. *Erdélyi* János. 30 kr.
185. *Két házaspár.* Vigjáték Picard után franciából ford. *Csiky* Gergely. 20 kr.
186. *Dugonics András.* Kún László. Szomoru történet. Bevezetéssel Dr. *Heinrich* Gusztávtól 40 kr.
187. *Turgenyev Sz. Iván.* Egy vadász iratai. Ford. *Csopey* László. 1 frt 20 kr.
188. *Theuriet A.* Aurélia néni. Regény franciából. 60 kr.
189. *Wlislocczki Henrik, dr.* Az erdélyi czigány népköltészet. 20 kr.
190. *Longfellow Henrik.* Hiavata. Ford. *Tamásfi* Gyula. 40 kr.
191. *Kazinczy Gábor.* Emlékbeszéd Szemere Pál felett. 20 kr.
192. *Moncrieff.* A szégyenlős. Vigjáték. Ford. *Csiky* Gergely. 20 kr.
193. *Eliot György.* A raveloei takács (Silas Marner). Regény. Ford. *Kacziány* Géza 60 kr.
194. *Berczik Árpád.* Nézd meg az anyját. Vigjáték. 30 kr.
195. *Concha Győző.* A kilenczvenes évek reformeszméi és előzményeik. Irodalomtörténeti vázlat. 40 kr.
196. *Augier.* A bürök. Vigjáték. Ford. *Perényi* István. 30 kr.
197. *Gervinus.* Bevezetés a XIX. század történetébe. 50 kr.
198. Olasz költőkből. Ford. *Radó* Antal. 50 kr.
199. *Cicero.* Laelius a barátságról. Ford. *Nemethy G.* 20 kr.
200. *Goethe.* Berlichingeni Gottfried. Ford. *Balla M* 50 kr.
201. *Pellico Sylvio.* Börtönein. Ford. *Erdélyi* Károly. 50 kr.
202. *Taine Hippolit.* az olasz művészet bölcselete. Ford. *Kádár* Béla. 20 kr.
Ilosvai Selymes Péter. Az hirneves Tholdi Miklósnak historiája. Kiadja *Szilády* Áron. 20 kr.
204. *Gregorovius.* Pápák siremlékei. Ford. *Hegedüs I.* 30 kr.
205. *Longfellow W. Henrik.* Az arany legenda. Angolb. ford. *Jánosi* Gusztáv. 40 kr.
206. *Chateaubriand.* René. Franciából ford. *Bogdánfy* Laj. 20 kr.
207. *Czuczor Gergely.* Hőskölteményei és meséi. II. kiadás. 30 kr.
208. *Fáy András.* A mátrai vadászat. Vigj. 3 felvonásban. 20 kr.
209. *Augier és Foussier.* A szegény arszlánnők. Dráma öt felvonásban. Franciából forditotta *R. J.* 30 kr.
210. *Shakspeare.* Sok zaj semmiért. Vigjáték 5 felvonásban. Angolból ford. *Ács* Zsigmond. 30 kr.
211. *Constant Benjamin.* Adolf. Egy ismeretlen iratai közt talált történet. Franciából ford. és bevezetéssel ellátta Dr. *Béri Moravcsik* Gyula 30 kr.
212. *Lévay József, Bozzai Pál* hagyományai. 30 kr.
213. *Greguss Ágost.* A balladáról. A Kisfaludy-Társaság által 1864-ben jutalmazott pályamű. Harmadik javított és bővitett kiadás. 40 kr.
214. *Planche Gusztáv.* Művészek csarnoka. (Ráfael, Michel Angelo, Leonardo da Vinci.) Franciából ford. *Szász* K. 30 kr.
215. *Tibullus Elégiái.* Forditotta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Csengeri* János 30 kr.
216. *Petrarca* összes szerelmi szonettjei. Forditotta és magyarázatokkal ellátta *Radó* Antal. 80 kr.
217. *Szász Károly.* Schiller. Élet- és jellemrajz. 30 kr.
218. *Storm Tivadar.* A kastélyban. Beszély. Németből ford. *Balla* Mihály. 20 kr.
219. *Corneille Péter.* Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragédia öt felvonásban. Franciából ford. *Pajor* István. 20 kr.
220. *Czuczor Lyrai Költeményei.* 40 kr.
221. *Racine.* Athalia. Tragédia öt felvonásban. Franciából forditotta *Csiky* Gergely. 20 kr.
222. *II. Fülöp.* Prescott nyomán *Szász* Károly. 30 kr.
223. *Schiller kisebb prózai irataiból.* Aesthetikai értekezések. Németből forditotta *Zollner* Béla. 30 kr.
224. *William Brough.* Flipper és Nobler. Vigjáték egy felvonásban. Angolból forditotta *Csiky* Gergely. 20 kr.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem utcza 4. szám.)

38-DIK SZÁM. 1887. BUDAPEST, SZEPTEMBER 18. XXXIV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre 6 ·. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre 4 ·. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 ·. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó

A ZALA-UJVÁRI KASTÉLY.

Csodálatosan változnak az idők! Régi poros okiratokban, krónikákban, de még magában a Corpus jurisban is van egy bizonyos paszszus, melyet a mai kor gyermeke már alig ért s ha megérti, megesóválja fejét és sehogy sem tudja összeegyeztetni sem a világhirűvé vált magyar vendégszeretettel, sem azzal az igaz és őszinte hódolattal, melylyel a magyar ember fölkent királya személye iránt mindig viseltetett. E passzus egy akkor igen nagyra vett privilégiumot tartalmazott, előkelő helyet foglalt el a kiváltságok között és akként szólt, hogy «X. város vagy Y. főur — egy szóval az, a ki a királyi kegy jótéteményeiben részesült — országjáró dolgában a királyt vagy kiséretét vendégül házába fogadni nem tartozik s ellátásuknak terhétől mentve van.»

Az akkori időket kell ismernünk, hogy megérthessük, miként mehetett még ez is olyan számba, mint bármi más köztehertől való mentesség. A mai korban, ha oly napi renden lennének a királyi donácziók és szabadalomlevelek, mint akkoriban, nem tekintenék királyi kegynek azt, hogy ő felsége a magyar ember házát elkerülni tartozzék, sőt azt hiszszük, bármelyik város és bármely főur, a ki abban a módban van, hogy méltóan fogadhassa vendégül királyát, szivesen adná oda valamely más privilégiumát azért a kegyért, hogy a király nála megszállni s nehány napig ott időzni tartozzék.

A ZALA-UJVÁRI KASTÉLY. Fénykép után rajzolta *Biczó* Géza.